ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра Міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ

Виконав (ла): здобувач вищої освіти
ступеня бакалавра ОПП Міжнародних економічних відносин
спеціальності “Міжнародні економічні відносини”

_____ Савчук Дар’я Ігорівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ Науковий керівник д.е.н., проф. Яремко Л.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Львів – 2026

ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут, факультет **міжнародних економічних відносин та інформаційних технологій**
Кафедра **міжнародних економічних відносин**
Рівень вищої освіти **перший**
Ступінь вищої освіти **бакалавр**
Спеціальність **292 "Міжнародні економічні відносини"**
Освітньо-професійна програма **"Міжнародні економічні відносини"**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
_____проф. В. О. Шевчук
"____" _____2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ
Савчук Дар'я Ігорівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Зовнішньоекономічні відносини України з країнами арабського світу**

керівник роботи д.е.н., проф. кафедри міжнародних економічних відносин Л.А. Яремко
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом закладу вищої освіти від "28" жовтня 2025 року № 1043/03
2. Термін подання студентом роботи:_до 20 травня 2026 року
3. Вихідні дані до роботи: Статистичні бази даних Євростату, ОЕСР та МВФ, аналітичні матеріали Єврокомісії та ЄЦБ, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних економістів, бази даних World Development Indicators, звіти Міжнародного валютного фонду (World Economic Outlook),Статистичні бази Головного управління статистики України, аналітичні матеріали НІСД, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних економістів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Виявити геополітичні та геоекономічні пріоритети країн арабського світу на сучасному етапі; розглянути зовнішньополітичні орієнтації країн регіону; здійснити аналіз динаміки зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами регіону; проаналізувати бачення проблем та перспектив розвитку України в країнах арабського світу з метою виявлення потенційних напрямів розвитку зовнішньополітичних взаємин; встановити, як війна в Україні вплинула на процеси змін глобального енергоринку та роль в цьому процесі країн арабського світу; визначити виклики, з якими можуть зіткнуться вітчизняні підприємства в процесі зовнішньоекономічних зв'язків з країнами регіону.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Графік групування країн арабського світу; динаміка товарної та географічної структури експорту товарів і послуг між Україною і країнами регіону за досліджуваний період; частка окремих країн регіону в загальному експорті України, динаміка і структура експорту послугдо країн регіону, таблиця результатів панельної регресійної моделі з фіксованими ефектами.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	**Прізвище, ініціали та посада консультанта**	**Підпис, дата**	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання___3 жовтня 2025 р._____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2025 р.	
2	Складання з керівником календарного плану роботи	жовтень 2025 р.	
3	Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 26 жовтня 2025 р.	
4	Опрацювання теоретичних джерел з теми кваліфікаційної роботи, складання бібліографії	9–27 жовтня 2025 р.	
5	Написання І розділу	30 жовтня – 24 листопада 2025 р.	
6	Подання керівнику І розділу на перевірку	до 27 листопада 2025 р.	
7	Доопрацювання І розділу з врахуванням зауважень керівника	до 22 грудня 2025 р.	
8	Збирання первинної інформації	до 19 січня 2026 р.	
9	Написання ІІ розділу	22 січня – 16 лютого 2026 р.	
10	Подання керівнику ІІ розділу на перевірку	до 19 лютого 2026 р.	
11	Доопрацювання ІІ розділу з врахуванням зауважень керівника	до 1 березня 2026 р.	
12	Написання ІІІ розділу	4 – 29 березня 2026 р.	
13	Подання керівнику ІІІ розділу на перевірку	до 1 квітня 2026 р.	
14	Доопрацювання ІІІ розділу з врахуванням зауважень керівника	до 19 квітня 2026 р.	
15	Написання вступу і висновків, складання списку використаних джерел	22 квітня – 10 травня 2026 р.	
16	Оформлення кваліфікаційної роботи	до 17 травня 2026 р.	
17	Подання кваліфікаційної роботи на рецензування керівнику	до 20 травня 2026 р.	
18	Подання роботи на кафедру	до 27 травня 2026 р.	
19	Зовнішнє рецензування роботи	до 01 червня 2026 р.	
20	Кафедральний захист роботи	до 10 червня 2026 р.	
21	Подання роботи в ЕК	до 15 червня 2026 р.	
22	Захист кваліфікаційної роботи в ЕК	17 червня 2026 р.	

Здобувачка освіти _____ **Савчук Д.І.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Яремко Л.А.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Савчук Дар'я Ігорівна «Зовнішньоекономічні відносини України з країнами арабського світу». – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня "бакалавр" за освітньо-професійною програмою "Міжнародні економічні відносини" зі спеціальності "Міжнародні економічні відносини". – Львівський торговельно-економічний університет. Львів. 2026.

Співпраця з країнами арабського світу набуває особливої ваги, враховуючи їхню потужну роль у постачанні енергоресурсів та вплив на глобальні енергетичні ринки і формування світових цін. Окрім того, держави цього регіону демонструють активність у вкладанні коштів у новітні технології задля розширення спектру своєї економічної діяльності. Поглиблення взаємодії з країнами регіону може стати імпульсом не лише для економічного зростання, а й для підсилення міжнародного становища України.

З моменту початку бойових дій в Україні, держави регіону обрали нейтральну позицію стосовно сторін конфлікту. Попри це, вони брали участь у переговорах, між сторонами конфлікту. Співробітництво у галузі військових технологій, яке зародилося в регіоні Перської затоки, вже продемонструвало свою спроможність і було закріплено низкою довгострокових угод.Цей аспект розглядається як основний чинник для розвитку взаємодії в інших сферах, а також для зміцнення безпеки України. Натомість, важливо враховувати виклики, пов'язані зі співробітництвом з країнами цього регіону. Зокрема, це стосується відмінностей у цивілізаційних та культурних аспектах, а також вимог до якості продуктів та бізнес-процесів.

***Ключові слова**: країни арабського світу, міжнародні відносини, зовнішньоекономічне співробітництво, безпека, залучення іноземних інвестицій, зовнішня політика.*

ABSTRACT

Savchuk Darya Igorevna "Foreign economic relations of Ukraine with the countries of the Arab world."- Manuscript.

Qualification work for higher education of Bachelor's Degree in educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". – Lviv University of Trade and Economics. Lviv. 2026.

Cooperation with the countries of the Arab world is gaining special importance, given their powerful role in the supply of energy resources and their influence on global energy markets and the formation of world prices. In addition, the countries of this region demonstrate activity in investing in the latest technologies in order to expand the spectrum of their economic activities. Deepening interaction with the countries of the region can become an impetus not only for economic growth, but also for strengthening the international position of Ukraine.

Since the beginning of hostilities in Ukraine, the countries of the region have chosen a neutral position towards the parties to the conflict. Despite this, they have taken some part in the negotiations, although not directly. Cooperation in the field of military technologies, which originated in the Persian Gulf region, has already demonstrated its potential and has been consolidated by a number of long-term agreements. This aspect is seen as a key factor for the development of interaction in other areas, as well as for strengthening the security of Ukraine. However, it is important to take into account the challenges associated with cooperation with the countries of this region. In particular, this concerns differences in civilizational and cultural aspects, as well as requirements for the quality of products and business processes.

Keywords: *Arab countries, international relations, foreign economic cooperation, security, attracting foreign investment, foreign policy.*

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ 7

1.1. Поняття та підходи до формування категорії „Арабський світ” 7

1.2. Геополітичні та геоекономічні інтереси країн Близького Сходу 14

Висновки до розділу 20

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ 21

2.1. Аналіз динаміки зовнішньоекономічних відносин України з країнами арабського світу 21

2.2. Засади інвестиційного співробітництва з країнами арабського світу 28

Висновки до розділу 33

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ’ЯЗКІВ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ 35

3.1. Перспективні напрями розвитку торговельних відносин України з країнами арабського світу 35

3.2. Основні ризики тіснішої співпраці з арабськими країнами у контексті формування нового світового економічного порядку 40

Висновки до розділу 46

ВИСНОВКИ 47

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 49

ДОДАТКИ 55

ВСТУП

Актуальність теми зумовлено необхідністю глибокого та всебічного дослідження геостратегічних змін, що відбуваються в країнах арабського світу. Це викликано його ключовим значенням як постачальника енергетичних ресурсів, значним торгово-економічним потенціалом, а також багатою культурно-релігійною спадщиною.

Цей регіон перетворюється на арену боротьби провідних світових гравців, які суттєво впливають на формування міжнародних відносин, як у межах регіону, так і в глобальному масштабі. регіон залишається місцем взаємовпливу інтересів та конкуренції великих держав, зоною зовнішньополітичної діяльності провідних країн світу, хоча й не класифікується як один з найвпливовіших гравців сучасної міжнародної системи. Важливо, що держави регіону активно впроваджують новітні розробки та вкладають значні кошти у залучення нових технологій. Така діяльність спрямована на розширення спектру напрямків економічної діяльності, зокрема, це стосується розвитку відновлюваної енергетики та туристичної галузі. Поглиблення партнерства з державами, що входять до цього регіону, може стати поштовхом не тільки для зростання української економіки, але й для посилення її авторитету на міжнародній арені.

Обсяги зовнішньоекономічної взаємодії є скромними, що пояснюється як браком цілеспрямованих заходів з боку України, так і відсутністю належної уваги до цього питання. Після початку військового протистояння між країнами регіону та Іраном спостерігається пожвавлення дипломатичних контактів з Україною. Це пов'язано з питанням використання безпілотників для оборонних цілей. Співпраця у галузі воєнних технологій здатна стати вирішальним чинником у налагодженні нових партнерських відносин, залученні інвестицій, а також у зміцненні обороноздатності України на тлі зростання напруженості на світовій арені.

Об’єктом дослідження є: зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні відносини України з країнами арабського світу.

Предметом дослідження є: зовнішньоекономічні зв’язки України з країнами арабського світу та фактори, що їх визначають.

Мета дослідження – досліджень потенційних інтересів країн регіону, з метою виявлення можливостей та перспективних напрямків розвитку зовнішньоекономічних та зовнішньополітичних відносин України з країнами регіону.

Виходячи із зазначеної мети, було поставлено такі **основні завдання:**

– виявити геополітичні та геоекономічні пріоритети країн арабського світу на сучасному етапі;

– розглянути зовнішньополітичні орієнтації країн регіону;

– здійснити аналіз динаміки зовнішньоекономічних зв’язків України з країнами регіону;

– проаналізувати бачення проблем та перспектив розвитку України в країнах арабського світу з метою виявлення потенційних напрямів розвитку зовнішньополітичних взаємин;

– встановити, як війна в Україні вплинула на процеси змін глобального енергоринку та роль в цьому процесі країн арабського світу;

– визначити виклики, з якими можуть зіткнуться вітчизняні підприємства в процесі зовнішньоекономічних зв’язків з країнами регіону.

Методи та прийоми дослідження. Для аналізу перспектив зовнішньоекономічних відносин було використовувалися наступні методики дослідження: методи аналізу та синтезу, індуктивний та дедуктивний методи, типологічний, класифікаційний та структурно-функціональний аналіз.

Для підвищення ефективності роботи з великими масивами текстової та числової інформації використовувалися AI-інструменти (зокрема, ChatGPT та Claude). Їх застосування обмежувалося технічними завданнями: реферуванням джерел, перевіркою логічної структури тексту та попередньою обробкою даних. Концептуальна частина дослідження, аналіз і висновки є результатом

самостійної інтелектуальної роботи автора.

Інформаційною базою дослідження є дані державної служби статистики України, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, аналітичні матеріали дослідницьких закладів.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел, має 2 додатки. Основний зміст даної роботи викладений на 52 сторінках комп'ютерного набору, містить 3 таблиці та 10 рисунків. Список використаних джерел нараховує 45 позицій.

РОЗДІЛ 1
СИСТЕМНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ

1.1. Поняття та підходи до формування категорії „Арабський світ”

Регіон арабських країн охоплює країни Північної Африки та Близького Сходу, об'єднує спільні риси в етнічному, мовному, культурному та історичному аспектах. За територіальним охопленням регіон складається з 22 держав, простягаючись від Атлантичного океану на заході до Аравійського моря на сході. Він охоплює території Північної Африки та Південно-Західної Азії. Арабська мова офіційно визнана або є однією з офіційних мов у всіх перелічених країнах. Близькосхідний регіон є колискою ісламської цивілізації (арабо-мусульманська культура), де переважна більшість населення сповідує іслам. Всі країни входять до складу Ліги арабських держав, заснованої у 1945 році з метою посилення співпраці між державами.

Араби історично поділялися на кочові та осілі групи, а також на безліч племен, кожне з яких мало свої унікальні мовні, культурні та племінні риси. Навіть сьогодні, попри те, що в політичних заявах араби називають сусідні країни "братніми", це "братство" часто є лише формальністю і не має значного впливу, особливо в контексті гібридних конфліктів. Прикладом є ситуація в Ємені, де прихильники Саудівської Аравії практично відкрито воюють із силами, що підтримують ОАЕ, а кількість конфліктуючих угруповань сягає десятків, а іноді й сотень. Розкол спостерігається в ряді арабських держав, таких як Ємен, Лівія, Сирія, Ірак, Єгипет, Ліван та навіть у Бахрейні [34].

Частково це пов'язано з тим, що межі багатьох арабських країн були визначені штучно (як і їхні національні прапори) за часів європейського колоніалізму або вже після здобуття незалежності. Лише внутрішні райони Аравійського півострова, які були під контролем Османської імперії, а пізніше, у XX столітті, стали частиною Королівства Саудівська Аравія, не

зазнали прямої колонізації. Проте весь інший Арабський світ був колонізований, і вплив колишніх завойовників, особливо французьких, відчувається і досі.

Крім того, сформувалися певні стереотипи щодо самих «регіональних арабів». Наприклад, вихідців з одних країн уявляють як більш працьовитих, тоді як представників інших – як більш хитрих та винахідливих. Виразно племінна та патріархальна ідентичність, де кожне арабське плем'я мало свої унікальні риси, збереглася переважно у віддалених, не міських районах Алжиру, Саудівської Аравії, Оману тощо. У цих місцях досі вважається зрадою шлюб із представником іншого племені, а роль лідерів відіграють племінні шейхи. Звісно, мешканці міст мають ширший світогляд, хоча й їхні судження щодо інших людей також не завжди є однаковими.

У 70-ті роки країни Перської затоки (місцеві мешканці наполягають на назві «Арабська затока», висловлюючи невдоволення європейськими географами та картографами) пройшли шлях стрімкої трансформації, віддавши перевагу капіталістичному шляху розвитку [14]. Хоча політичний лібералізм ще далекий від реалій, у сфері сприятливих умов для бізнесу ці держави значно випереджають багато західних. Однак, слід пам'ятати, що як емірат Абу-Дабі, так і Дубай, а також менші держави, як-от Катар та Бахрейн, по суті є містами-державами. Попри їхні економічні досягнення, вони представляють лише незначну частку населення Близького Сходу, причому вигоди від цього економічного зростання переважно спрямовані на громадян, отримати яке іноземцям зараз практично неможливо.

Варто підкреслити, що арабська молодіжна культура (враховуючи, що Арабський світ статистично молодший за європейський) розвивається у двох протилежних напрямках: або повністю переймає європейський секуляризм, тим самим розриваючи зв'язок зі своїм середовищем, або ж обирає шлях радикалізму, що теж відхиляє від загальноприйнятих «традиційних» трактувань ісламу.

У такому контексті мусимо визнати, що Арабський світ генерує не дуже здорові орієнтири: політичне насильство, відсутність демократії, нехтування правами людини, виснажлива експлуатація природних ресурсів, недостатній розвиток гуманітарних галузей. Хоча в Катарі, ОАЕ чи Саудівській Аравії є освітні заклади, що входять до топ-500 університетів світу, у сусідніх арабських державах досі не вдалося подолати рівень неписьменності.

Можна довго дискутувати про екологічну етику ісламу, проте, якщо звернути увагу на фактичну політику арабських країн у сфері захисту довкілля, то, на жаль, між реальним станом справ і бажаними результатами спостерігається значний розрив. Це стосується також проблеми корупції та інших соціальних викликів. Згідно з опитуваннями, проведеними американською компанією Penn Schoen Berland у 2016 році, понад половина арабської молоді вважає, що основною причиною появи «ІДІЛ» та інших екстремістських угруповань є безробіття серед молоді [38].

На даний момент міжнародні організації, що гуртують країни арабського світу (зокрема, Ліга арабських держав), не мають змоги врегулювати розбіжності, які склалися між багатьма країнами-учасницями. Відносно ефективним механізмом виступає лише таке об'єднання заможних держав, як Рада співробітництва арабських держав Перської затоки, яка об'єднує передусім "нафтові монархії". Проте, наприклад, амбітні задуми запровадити спільну валюту досі не втілилися у життя. Лише в контексті нещодавніх загроз розпочалася розмова про формування "ісламського НАТО" (першочергово за участю держав Перської затоки), але проблема координації залишиться невирішеною, зважаючи на небажання будь-якої з арабських монархій обмежити свою самостійність. Крім того, історично відомо, що будь-яка потреба у підтримці в східній політичній культурі сприймається як ознака неспроможності [16].

Сьогодні багато дискутують щодо визначення меж арабського світу, особливо після міграційного виклику 2014–2016 років, коли до країн ЄС прибуло понад мільйон переселенців, серед яких значну частину складали

громадяни Сирії. Однак з огляду на аспекти політичного та економічного впливу до арабських країн відносять країни, де переважають арабська мова та арабська культура. Характерною особливістю цих країн є ще приналежність до мусульманства, адже саме тут зокрема, на території Садівської Аравії ця релігія виникла, але цей фактор не є визначальним, оскільки в арабських країнах проживає лише 20% всіх мусульман [30].

Країни регіону суттєво відрізняються за своїм економічним потенціалом і об'єднуються в регіональні структури (рис. 1.1). Регіон є стратегічно важливим регіоном, адже країни, які його формують мають величезні запаси нафти і газу, а також великий економічний, політичний потенціал і релігійний вплив. Проте їх часто об'єднують в одну категорію через культурні, мовні (арабська мова) або ресурсні спільні риси (наприклад, багаті запаси нафти та газу в країнах Перської затоки

Рис. 1.1. Групування арабських країн Близького Сходу на Африки.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [14, 16].

В рамках регіону створено кілька міжнародних організацій, які об'єднують країн-сусідів з метою вирішення своїх проблем. Найвпливовішою

міждержавною організацією на Близькому Сході, що об'єднує арабські країни, є Ліга Арабських держав (ЛАД), заснована 1945 року, до якої входять 22 держави. Основна мета її діяльності – посилення зв'язків між країнами-членами, а також координація спільних зусиль у політичній, економічній та культурній сферах. Серед ключових завдань ЛАД – мирне врегулювання конфліктів у регіоні, представництво інтересів арабських держав, стимулювання торговельних відносин та розвитку економічного співробітництва. Організація активно працює у різних напрямках, включаючи миротворчі операції та підтримку економічної інтеграції, зокрема через Раду арабської економічної єдності. Стосовно України, у 2009 році Секретаріат ЛАД ухвалив рішення про призначення Посла України в Єгипті як офіційного представника та спостерігача при Лізі. Цей крок надав Україні можливість для більш активної участі в політичних процесах арабського світу та ефективнішої реалізації зовнішньополітичних цілей у цьому регіоні. Того ж року було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством закордонних справ України та Секретаріатом ЛАД, який закріпив обопільне прагнення до розвитку дружніх відносин. Цей документ визначив пріоритетні напрямки співпраці в політичній, економічній та культурній сферах, а також встановив регулярний механізм консультацій між українським зовнішньополітичним відомством та Секретаріатом ЛАД. Дипломатична місія України в Єгипті регулярно отримує запрошення на засідання Ліги та проводить зустрічі з представниками арабських країн у рамках організації, що сприяє узгодженню близькосхідної політики України з регіональними партнерами.

А в березні 2022 р. організацією було ухвалене рішення створити контактну групу в рамках ЛАД з врегулювання російсько-української кризи на рівні МЗС Єгипту, Алжиру, Іраку, Йорданії, ОАЕ, Судану та Генерального секретаріату ЛАД (у квітні 2022 р. до складу Групи долучилася Саудівська Аравія). У травні 2023 р. у черговому саміті країн-членів ЛАД взяв участь Президент України В. Зеленський, який в ході свого виступу перед лідерами арабських держав розповів про наслідки російської агресії і закликав країни

приєднатися до Формули миру. Обговорювались також питання забезпечення продовольчої безпеки країн Африки та Близького Сходу , зокрема, в рамках програми програми «Зерно з України». Було проведено також двосторонні переговори з представниками ряду країн регіону [9].

Аналітики вважають міжнародну організацію недостатньо дієвою, адже вона об'єднує країни, що дуже різняться за рівнем економічного розвитку і геополітичними інтересами, але все ж вона виконують роль майданчиків для озвучення позицій і набуває все більшої ваги у врегулюванні взаємовідносин.

Ще однією регіональною міжурядовою організацією є Організація арабських країн-експортерів нафти (ОАРЕС), створена у 1968 р. з метою координації політики у сфері енергетики та співробітництва (на відміну від ОПЕК не встановлює квоти на видобуток енергоносіїв для своїх учасників). Зараз її учасниками є Саудівська Аравія, Кувейт, Лівія, Алжир, Бахрейн, Ірак, Катар, Сирія, Єгипет (ОАЕ вийшли зі складу організації у травні 2026 р.)

Досить впливовою структурою є Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) – економічна та політична організація, яка об'єднує країни Перської затоки і сприяє координації спільної діяльності у сферах економіки, фінансів, торгівлі, безпеки та культури (створена у 1981 році).

Окремі арабські країни Африки входять в Союз Арабського Магрибу (САМ) створена у 1989 році з метою економічної, культурної та політичної інтеграції держав Північної Африки.

В західній економічній літературі їх ще називають країнами МЕНА (MENA – *Middle East and North Africa*) як географічний регіон зі схожими економічними характеристиками, що включає країни Близького Сходу та Північної Африки (загалом в цю групу включають біля 20 держав). Відмінність в тому, що в цю групу включають такі неарабські країни регіону як Ізраїль та Іран та не входять ряд арабських країн Африки.

Питання відносин з країнами Перської Затоки висвітлювалися українськими науковцями: О. Коппель, О. Пархомчук, досліджували

геополітичні концепції країн регіону та базові засади зовнішньої політики [14-16], аспекти регіонального лідерства серед країн регіону аналізували В. Пашков, В. Мищенко [28], П. Стрільчук [30], В. Швед [34], роль країн регіону в контексті енергетичної дипломатії досліджували В. Лимар В. [19], У. Ніконенко [26] , Н. Хома [31] та інші, а В. Мовчан та А. Кропова розглянули перспективи створення зони вільної торгівлі з Саудівською Аравією [21]

Регіон Леванту та Іраку (до якого входять Сирія, Ліван, Палестина, Йорданія та власне Ірак) займає особливу геостратегічну нішу серед арабських держав. У давнину це була колиска цивілізацій, а в період розквіту Арабського халіфату саме Дамаск та Багдад слугували його столицями. Коран згадує цей регіон як "благословенні землі", прилеглі до мечеті Аль-Акси в Єрусалимі. Цей край межує з Іраном, Туреччиною, іншими арабськими країнами та Ізраїлем. Він також є найближчим сусідом Росії серед арабських держав, що відкриває можливість для впливу на неї в майбутньому, при умові посилення своїх позицій. Більш того, Ірак та Левант є ключовим вузлом на перетині торговельних, культурних та релігійних шляхів. Незважаючи на складність, цей регіон має значний потенціал. За домінування тут точиться боротьба між Іраном, Туреччиною, монархіями Перської затоки, США та росією. Водночас Ізраїль окупував палестинські території, частину Сирії та здійснював агресію проти Лівану. Цей регіон конкурує з росією на енергетичному ринку, є важливим транспортним коридором для постачання енергоресурсів з Ірану та Катару до Європи, а також відіграє певну ідеологічну роль для мусульман росії та світу загалом.

Бойові дії, що точилися в Сирії та Іраку, перешкоджали як розробці власних природних ресурсів, так і транзиту енергоресурсів з Ірану та Катару до Європи. Цим скористалася Туреччина, зміцнивши свої позиції в Сирії та розпочавши процес тюркізації місцевого арабського населення, з метою відродити Османську імперію.

2.1. Геополітичні та геоекономічні інтереси країн Близького Сходу

Найбільш впливовим регіоном серед арабських країн з середини двадцятого століття є Близький Схід, який являє собою один з найбільш геополітично конфліктних регіонів. Це зумовлено тим, що саме там розташовані одні з найбільших родовищ нафти, що в сучасних умовах формує його визначальну роль в світі як політичній так і економічній сферах. Його географічні межі досить умовні, а характерні риси зумовлені в рамках мусульманського світу та арабської культури.

Регіон відноситься до найзасушливіших місць планети. Більше 80% території – це напівпустельні й пустельні та гірські зони. Головним джерелом прибутків регіону є експорт енергоносіїв (66% світових запасів нафти та 26% запасів природного газу) [26, с. 24]. В період після 1970р. ряд країн регіону країн (Сирія, Ірак, Кувейт, Іран та Саудівська Аравія) націоналізували англо-американські нафтові компанії [26, с. 25] і економіка їх країн стала залежною від масштабів експорту енергетичних ресурсів.

В стратегічному регіоні перетинаються інтереси потужних країн – Сполучених Штатів, Великобританії, Франції, Німеччини, РФ, Ірану, Туреччини, які прагнуть мати вплив в регіоні.

Першочергові ролі належали Великобританії та Франції. У період з 1920 по 1950 роки, саме британські фірми забезпечували значні обсяги видобутку нафти а з кінця XX століття вплив в регіоні здобули США, з 1987 року СШАМають свої військові бази в регіоні [26].

Турецька Республіка теж активно змагається за регіональне лідерство на Близькому Сході з 1960-х років, в рамках концепції відновлення впливу на всі території, що входили до складу Османської імперії (неоосманізм). Цю політику енергійно впроваджує президент Р. Ердоган [34].

Головні зацікавлення росії на Близькому Сході – це протидія поширенню американського впливу та розширення ринків для російських товарів.

Зважаючи на зростаючу вагу держав регіону на світовій арені, вони почали розробляти власні зовнішньополітичні стратегії, спираючись на існуючі тут історичні концепції. Арабське Відродження (Нахда) – це культурний рух XIX-XX століть, спрямований на модернізацію арабської культури та суспільства. Він фокусувався на відновленні арабської національної самобутності, популяризації освіти та розвитку науки. Саме в цей період у різних державах Близького Сходу зародилися ідеологічні напрямки, метою яких було зміцнення національної свідомості (рис. 1.2).

Так, в Єгипті у 1920-1930-х роках стало популярним "фараоністське" руху, метою якого було відродження та підкреслення давньоєгипетської спадщини як основи єгипетської нації [7]. Прихильники фараонізму розглядали його як альтернативу арабській та ісламській ідентичності Єгипту, стверджуючи, що сучасні єгиптяни є спадкоємцями давніх фараонів, а не арабів.

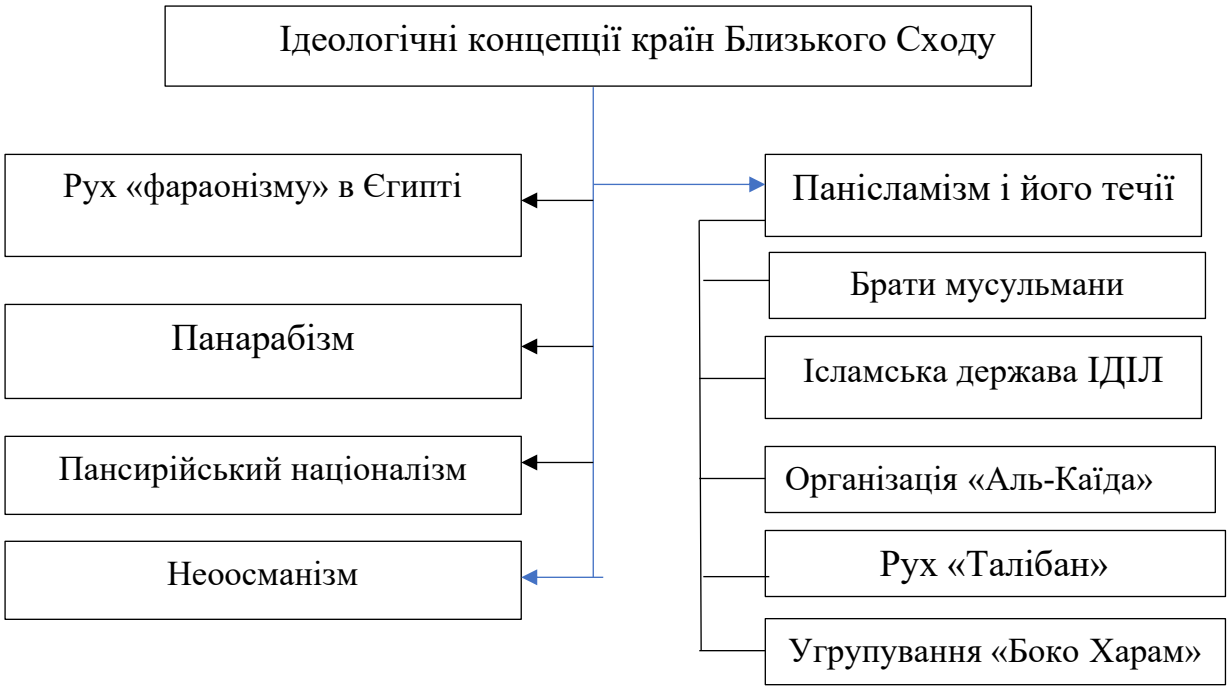

Рис. 1.2. Ідеологічні концепції країн Близького Сходу.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [29, 14-16].

Сирійський націоналізм, який ще можуть називати сирійським патріотизмом, базувався на уявленні про єдність сирійської нації. Ця ідеологія

також виступала проти панарабізму, стверджуючи, що сирійці мають свою унікальну ідентичність, яка відрізняється від арабської, і корініться в давній історії та культурі.

Панарабізм є націоналістичним напрямом, що розглядає арабів як єдиний народ, який об'єднують спільні корені, мова та історичні події. Цей рух сформувався під впливом двох основних чинників: протистояння колоніальному пануванню та реакції на вплив Османської імперії. З часом панарабізм набув популярності як відповідь на поділ арабських земель після завершення Першої світової війни [37]. Ідеї панарабізму багаторазово надихали на спроби об'єднання арабських держав. Однак, через розбіжності в інтересах країн та вплив зовнішніх гравців, концепція панарабізму стикалася з викликами та втратила вплив.

На тлі західної експансії також розвивається концепція «панісламізму». Це сукупність ідей, сформульованих низкою ісламських мислителів, що мала на меті об'єднання мусульманських народів у рамках халіфату, і виступала як релігійно-політичний рух. Проте, практична реалізація цієї ідеї завжди стикалася з перешкодами через різноманітність інтерпретацій ісламу, а також етнічні, культурні та політичні розбіжності між мусульманами. Результатом цього стали численні радикальні ісламістські угруповання, які здобули контроль над певними територіями. Прикладом є організація «Брати-мусульмани» в Єгипті. Її прибічники висували вимоги об'єднання всіх мусульман для боротьби проти Заходу, прагнули «відновити халіфат на всіх історично мусульманських землях» (включаючи території від Португалії та Іспанії до півдня Франції, Румунії, Угорщини, південних регіонів України та Вінниччини, північної Індії тощо), а також регулювати суспільне життя згідно з приписами Корану [28].

Свою власну ідеологію представила терористична організація «Ісламська держава» (ІДІЛ). Її діяльність базувалася на релігійних догмах та контролі над нафтовими потоками (території включали Ірак, Сирію, Лівію, регіон Сахелю, Нігерію, Афганістан).

Організація Аль-Каїда проголосила створення всесвітнього ісламського халіфату на противагу західному впливу. Згодом рух перетворився на децентралізовану мережу автономних регіональних осередків (Ємен, Сахель, Сомалі, країни Північної Африки.

Вплив на регіон також мали мусульманські рухи неарабських країн: «Талібан» (Афганістан, західний Пакистан) та «Боко Харам» (Північно-Східна Нігерія, частина Камеруну, Нігер, Чад);

Започатковані на початку XX століття ісламістські угруповання збудували міцні структури та суттєво впливають на геополітичне становище в регіонах, де вони присутні. С. Гантінгтон зазначає, що ісламський рух проявляється у всебічному культурному, громадському та політичному відродженні в мусульманському світі, яке супроводжується відмовою від західних цінностей та інституцій [Цит. по 3].

Так зване ісламське пробудження (відродження) в подальшому спричинило політизацію ісламу. Ісламський фактор став одним із ключових у формуванні зовнішньої політики країнами ісламської цивілізації, що проявилося в альтернативному баченні сучасного світопорядку та формуванні ісламської концепції світового устрою.

Особливою є роль Саудівської Аравії, яка володіє 23% світових запасів нафти і стала лідером Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК). Експорт нафти формує 95% експортних надходжень та забезпечує 75% доходів держави [44]. Економіка Королівства Саудівська Аравія, як і інших держав Перської затоки, демонструє суттєву залежність від видобутку нафти. Уряди цих країн ініціювали низку реформ, спрямованих на модернізацію та розширення економічної бази, згідно з державною стратегією «Vision 2030». Головна мета цих реформ – диверсифікувати економіку, зменшивши її залежність від експорту енергоносіїв, а також стимулювати міжнародну торгівлю та залучення інвестицій. На даний момент частка несировинних секторів економіки у ВВП становить 52%, і прогнозується подальше зростання: 3,9% у 2024 році, 4,8% у 2025 році та 6,2% у 2026 році [25].

Важливою подією стало приєднання Саудівської Аравії 1 січня 2024 року до об'єднання БРІКС, до якого також увійшли Іран, Об'єднані Арабські Емірати, Ефіопія та Єгипет (формат БРІКС+).

Саудівська Аравія досягла статусу регіонального лідера, зокрема завдяки своїй ролі посередника у мирних процесах. Для України однією з ключових перспектив є готовність Королівства виступати платформою та посередником для мирних переговорів. Наразі ця роль дипломатичної платформи має переважно технічний характер. Саудівська Аравія неодноразово закликала президентів обох воюючих країн до мирного врегулювання конфлікту між двома країнами. Водночас, країни регіону не приєдналися до міжнародної ізоляції Росії [35].

Саудівська Аравія займає третє місце у світі за обсягами видатків на оборону та підтримку власних збройних сил. Ключовим напрямком є посилення національного військово-промислового потенціалу, аби забезпечити половину потреб армії озброєнням, виробленим з вітчизняних компонентів. Однак, лише два відсотки від усіх оборонних бюджетів спрямовуються на придбання зброї та військової техніки у місцевих державних підприємств. Нові перспективи співпраці виникли після початку бойових дій з Іраном. Україна запропонувала країнам Перської затоки обмін досвідом у протидії безпілотним літальним апаратам на умовах фінансування їхньої оборонної промисловості, що було названо "дроновою дипломатією". Українська зброя та досвід успішно продемонстрували свою ефективність на новій арені бойових дій. З України були направлені військові підрозділи до Катару, Об'єднаних Арабських Еміратів, Саудівської Аравії та до американської військової бази, розташованої в Йорданії [17].

Країни Перської затоки активно розвивають технології, спрямовані на використання альтернативних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова. Це, в свою чергу, відкриває нові можливості для забезпечення всеохоплюючого економічного зростання та створення стабільних робочих місць. До таких перспективних напрямків належать цифровізація, "зелені" інвестиції, перехід

до відновлюваної енергетики та зміна характеру трудової діяльності. Такі держави, як Єгипет, Мавританія, Марокко та Об'єднані Арабські Емірати, вже активно впроваджують використання "зеленої" енергії.

За останні десять років Національний фонд розвитку Саудівської Аравії, який входить до числа найбільших інвестиційних фондів планети із сукупними активами в $430 млрд, продемонстрував десятикратне зростання. 90% надходжень від зовнішньої торгівлі забезпечуються експортом нафти, що є фундаментом для формування державного бюджету і становить майже половину ВВП країни [38]. Щорічне паломництво мусульман до Мекки також виступає чинником, що позитивно впливає на імідж Королівства Саудівська Аравія. Хоча держава активно розвиває інші інструменти впливу на міжнародній арені, зокрема шляхом розвитку економіки, впровадження новітніх технологій та формування вигідних альянсів, енергетична дипломатія зберегла своє ключове значення як основний інструмент зовнішньополітичної діяльності.

Дослідники вважають, що Україна та Східна Європа загалом можуть запропонувати арабським країнам певну альтернативу співпраці з провідними країнами як США, так і росії, яка позиціонує себе як альтернативу США. Арабські країни мають складні стосунки з останніми, оскільки США брали участь у військових конфліктах проти ряду арабських держав (Іраку, Лівії, Сирії, Лівані, Ємені, та опосередковано в конфлікті з Палестиною на стороні супротивника. Водночас деякі арабські держави, наприклад, Саудівська Аравія, є союзниками США. В той же час військові бази США на території Саудівської Аравії, Катару, Кувейту, Бахрейну, Об'єднаних Арабських Еміратів, Йорданії, Іраку та Сирії сприймається частиною арабського суспільства як окупація та обмеження суверенітету. Отже, арабські країни зацікавлені в пошуку нового геополітичного партнера для зменшення надмірного впливу США та інших конкурентів за вплив в регіоні.

Висновки до розділу

Регіон арабських країн охоплює країни Північної Африки та Близького Сходу, об'єднує спільні риси в етнічному, мовному, культурному та історичному аспектах. За територіальним охопленням регіон складається з 22 держав, простягаючись від Атлантичного океану на заході до Аравійського моря на сході. Він охоплює території Північної Африки та Південно-Західної Азії. Арабська мова офіційно визнана або є однією з офіційних мов у всіх країнах. Близькосхідний регіон є колискою ісламської цивілізації (арабо-мусульманська культура), де переважна більшість населення сповідує іслам. Всі країни входять до складу Ліги арабських держав, заснованої у 1945 році з метою посилення співпраці між державами.

Зважаючи на зростаючу вагу держав регіону на світовій арені, вони почали розробляти власні зовнішньополітичні стратегії, спираючись на існуючі тут історичні концепції. За основу взято культурний рух XIX-XX століть арабське Відродження, спрямований на модернізацію арабської культури та суспільства. Започатковані на початку XX століття ісламістські угруповання збудували міцні структури та суттєво впливають на геополітичне становище в регіонах, де вони присутні. Як наслідок відбулася політизація ісламу, який визначальним у формуванні зовнішньої політики країнами ісламської цивілізації та формуванні ісламської концепції світового устрою.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ

2.1. Аналіз динаміки зовнішньоекономічних відносин України з країнами арабського світу

Для України, яка внаслідок військових дій змушена вирішувати питання енергетичної безпеки, критично важливо вибудовувати зв'язки з державами, що експортують енергоресурси. З метою активізації співробітництва з регіонами, які тривалий час не були об'єктами зовнішньоекономічних інтересів, Україна створила посаду спецпредставника з питань Близького Сходу та Африки і розпочала діяльність з налагодження взаємовигідного співробітництва. Загалом серед основних торговельних партнерів України в 2025 році є ряд арабських країн (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1.

Топ-10 країн торговельних партнерів України щодо торгівлі товарами у 2025 р. , %

В структурі експорту		В структурі імпорту	
Країни	Частка в експорті, %	Країни	Частка в імпорті, %
Країни ЄС	57,9	Країни ЄС	46,8
Туреччина	6,7	Китай	22,9
Країни СНД	5,1	Туреччина	7,4
Китай	4,6	США	5,4
Єгипет	3,7	Індія	2,2
США	2,7	Велика Британія	1,6
Індія	2,1	Японія	1,4
Велика Британія	1,7	Південна Корея	1,0
Алжир	1,5	В'єтнам	1,1
Ліван	1,1	Швейцарія	1,2
Інші країни	12,8	Інші країни	9,3

Джерело: сформовано автором на основі даних: [25].

Серед основних торгівельних партнерів України з арабських країн є Єгипет. Товарообіг між країнами за результатами 2025 р. склав 1,8 млрд дол. США. При цьому позитивне сальдо в торгівлі товарами склало 1,2 млрд дол. США. Основними позиціями українського експорту є: зернові культури – 78%; жири та олії – 12%; складові харчової промисловості – 7,6% та 1,6% продукція металургії. В структурі українського товарного імпорту нафтопродукти – 29%, цитрусові (18%), сіль та мінеральні добрива – 11%, та 6% відповідно [25].

Слід зазначити, що в сфері торгівлі товарами з усіма досліджуваними країнами спостерігається позитивне сальдо торгового балансу (Додаток А). Однак у сфері торгівлі послугами, саме з Єгиптом спостерігається впродовж тривалого періоду дефіцит торгового балансу у 2024 році в обсязі майже 70 млн. дол. США. Як відомо основною статтею імпорту є туристичні послуги.

Загалом обсяги зовнішньої торгівлі з країнами арабського світу є відносно незначними (рис. 2.1).

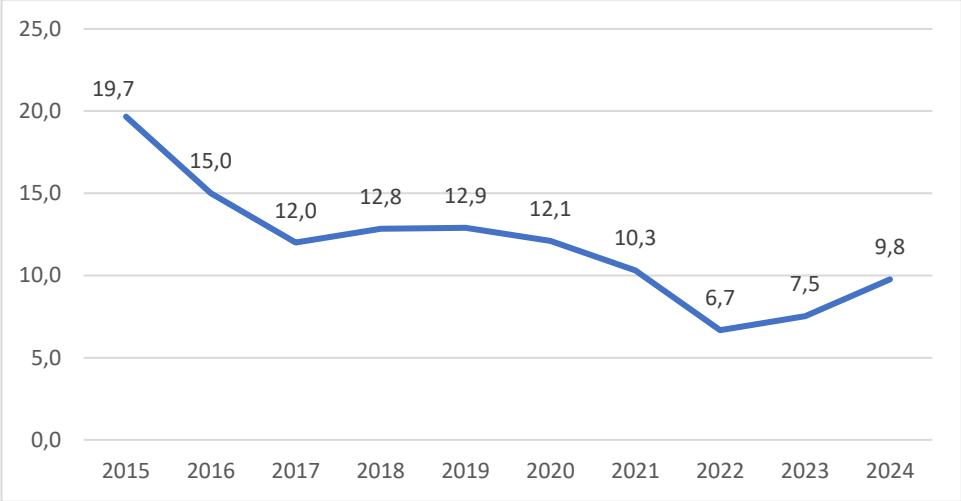

Рис. 2.1. Частка країн Ліги арабських держав у загальному обсязі експорту України, %.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [25].

Безумовно, однією з причин стала відсутність інтересу самої України до регіону, адже основні зусилля були спрямовані на розвиток співпраці з країнами ЄС. Однак після початку повномасштабного вторгнення

активізувалися пошуки ринків збуту в інших регіонах. Країни арабського світу цікаві не лише з позиції потенційного збуту аграрної продукції, але і закупівлі енергоносіїв, залучення іноземних інвестицій та політичного союзника на міжнародній арені. Активізація діяльності відобразилася в зростанні частки цих країн в зовнішній торгівлі України. Вітчизняні компанії зацікавлені в розширенні своєї присутності на ринках країн Близького Сходу. Сприятливий інвестиційний клімат, перспективи динамічного розвитку регіону та інтерес до запровадження інноваційних рішень можуть створити сприятливі можливості для українського бізнесу. Експорт до країн регіону, основою якого є аграрна продукція, продукти харчування та металопродукція різко знизився після початку військових дій. (рис 2.2).

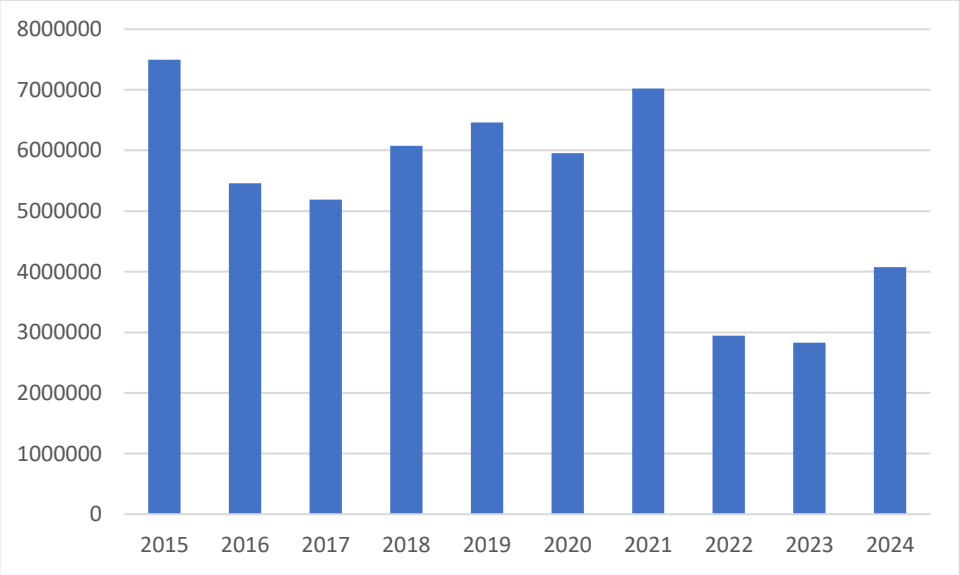

Рис. 2.2. Динаміка експорту до країн арабського світу (ЛАД) за 2015-2024 рр, тис. дол. США.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [25].

Зацікавленість саме в країнах арабського світу зумовлена тим, що країни є об'єднані в рамках міжнародної організації та є членами економічних союзів. Наявність спільних культурних традицій та підходів до ведення бізнесу спростить завдання для вітчизняних експортерів щодо виходу на нові ринки, які мають свої особливості. Значною мірою Україна зацікавлена в розширенні зв'язків з країнами Ради співробітництва арабських держав Перської затоки.

Наразі обсяг експорту України до цього регіону в останні роки коливається в розмірі 600-800 млн. дол. за рік (рис.2.3).

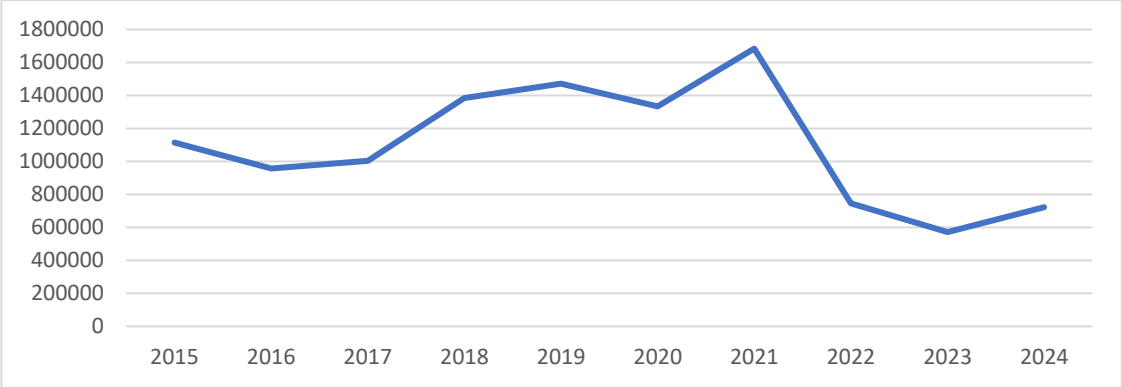

Рис. 2.3. Динаміка вітчизняного експорту до країн Перської Затоки за 2015-2024 рр. тис. дол. США.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [25].

Загалом частка країн Перської затоки є найнижчою серед арабських країн-імпортерів вітчизняної продукції – 17,7 % (рис. 2.4). А в загальних обсягах експорту товарів частка країн складала в 2024 році 1,7 % (Додаток Б)

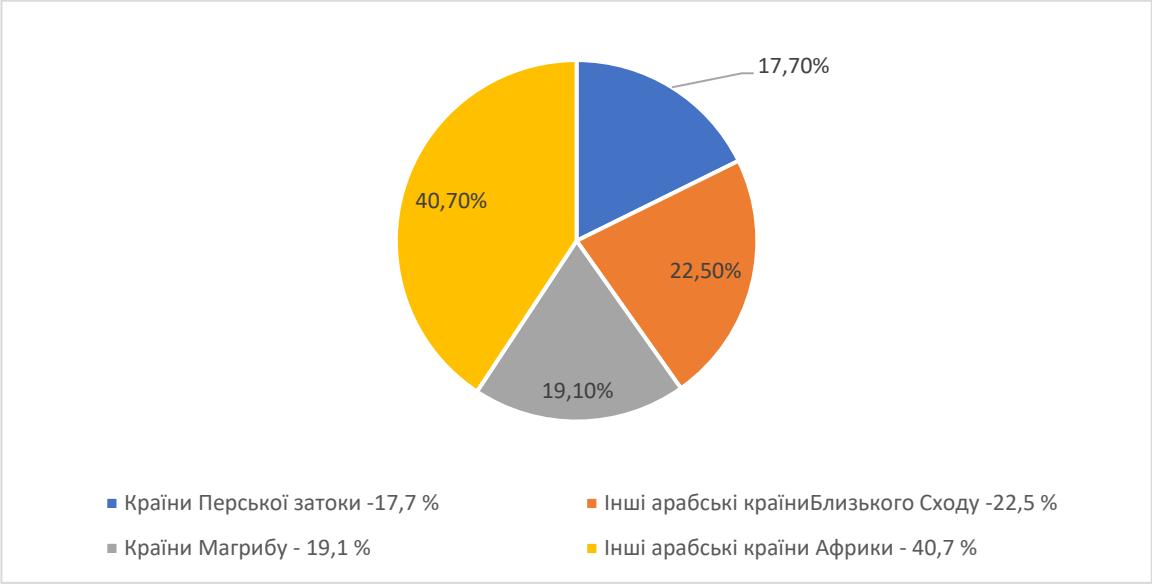

Рис. 2.4. Частки країн окремих регіонів в загальному обсязі експорту України до арабських країн (членів ЛАД), %.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [25].

Натомість динаміка імпорту з арабських країн до України має чітку тенденцію до зростання (рис 2.5). Протягом останніх років (включно початок 2026 року) зберігаються позитивні тенденції зовнішньо-економічної співпраці з досліджуваними країнами. Не зважаючи на складність безпекової ситуації як в Україні так і на Близькому Сході, зовнішня торгівля демонструє стійкість та навіть ріст. Слід відзначити стабільне позитивне сальдо для України в торгівлі з майже усіма країнами регіону за винятком Єгипту, що є свідченням зміцнення позицій вітчизняних товаровиробників на ринках арабських країн.

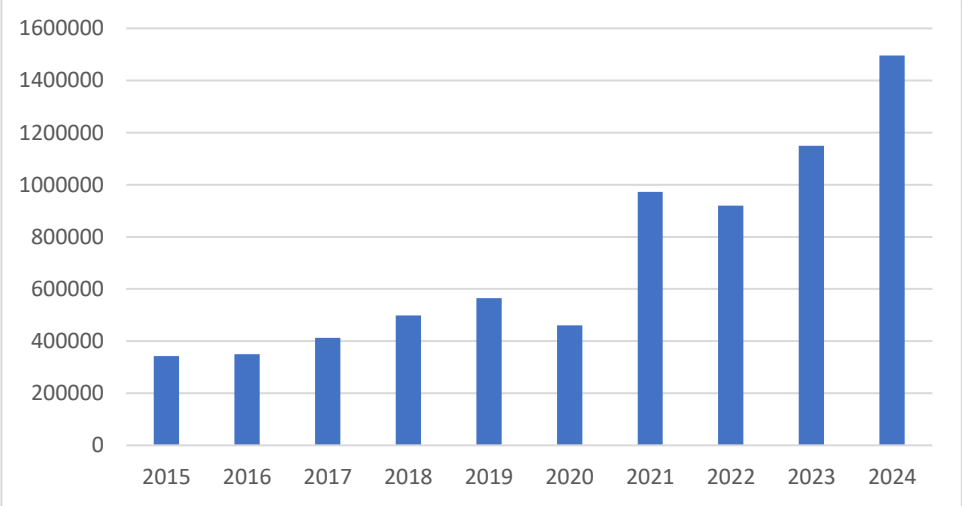

Рис. 2.5. Динаміка імпорту товарів з арабських країн за період 2015-2024 рр., тис. дол. США.

Джерело: сформовано автором на основі даних: [25].

Експортні та імпортні поставки товарної продукції залишаються стабільними в асортиментному розрізі і стосуються переважно продукції агропромислового комплексу, харчової, нафтохімічної та хімічної промисловості. Це є як свідченням отримання певної ніші на ринках, так і перспектив потенційного їх розширення.

Серед країн Перської затоки На сьогодні Україна найбільш активно співпрацює саме з Саудівською Аравією. Зовнішньоторговельний оборот з Королівством Саудівська Аравія клав у 2025 році лише 529 млн. дол. США (0,5% загального товарообороту України) (табл. 2.2.). Основним складовими

експорту України до Королівства є агропромислова продукція та вироби з чорних металів та трубна продукція. Основним статтями імпорту – паливо, машини, пластмаса та ліки. Імпорт з Королівства в Україну у 2025 році складався переважно з таких позицій: палива мінеральні; нафта та продукти її перегонки, полімери пропілену та ін.

Таблиця 2.2.

Динаміка зовнішньої торгівлі України товарами з Королівством Саудівська Аравія, млн. дол. США.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Обсяги експорту	719,1	768,60	439,716	291,07	368,25	333,157
Обсяги імпорту	101,9	188,46	309,537	338,06	313,3	197,662
Товарообіг	821,0	957,06	749,253	629,1	681,5	530,819
Сальдо зовнішної торгівлі	617,1	580,14	130,179	-46,9	54,98	135,495

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].

Перспективними сферами українсько-саудівського співробітництва є сільське господарство, ІТ, енергетика (нафтогазова сфера, відновлювані джерела енергії та їх розвиток), будівництво (інфраструктурні проєкти), транспорт (повітряний, морський, міський) та машинобудування.

Фахівці, що досліджували перспективи створення зони вільної торгівлі України з КСА виявили що це матиме позитивний, хоча і не дуже значний вплив на добробут населення (на 0,14%) та ВВП (0,11%) [21].

ОАЕ тривалий час імпортує комп'ютерні послуги з України. І хоча частка країни складає лише 1,1 % загального обсягу послуг динаміка вражає. За період 2015-2025 рр. обсяги експорту ІТ -послуг зріс з 6 до 169 млн дол США, або в 28 разів (рис. 2.6). Це єдина країна регіону, яка користується послугами вітчизняного ІТ сектора. І хоча частка країни складає лише 1,1 % загального обсягу динаміка очевидна. Серед країн сусідів ще Ізраїль , обсяг імпорту якого складає у 2025 р. 264 млн дол США (1,7% загального експорту).

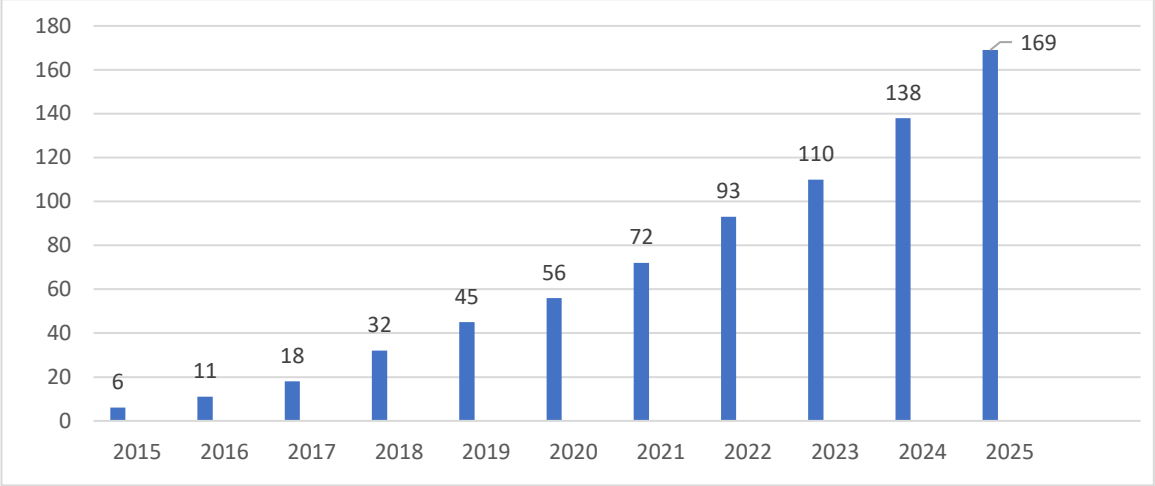

Рис. 2.6. Динаміка експорту комп'ютерних послуг з України до ОАЕ, млн. дол. США.

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].

Україна теж працює над відновленням дипломатичних відносин з Сирією. Загалом низькі обсяги експорту до країн регіону в останні роки зависокими для регіону цінами на українську сільгосппродукцію, що зумовлено логістичними проблемами. Крім того, минулого року через неврожай країни ЄС активно закуповували українську продукцію. Тому на ра ринку зерна арабських країн нас потіснили країни Східної Європи, зокрема, Румунія. Значне місце в торгівлі аграрною продукцією в країнах Близького Сходу займає росія, яка за низькими цінами торгувала зерном, в т.ч. вкраденим в Україні. Вважають, що демпінг для росіян є можливістю встигнути реалізувати товар до нових санкцій. Дешева продукція з росії витісняє українських експортерів і з ринків Азії. Основне зростання російських поставок припало на країн Близького Сходу та Африки – регіони потенційного експорту українського зерна.

Україна також втратила ринки Судану, Ефіопії, Тунісу. Наприклад, у Туніс імпортує 75% пшениці з росії, інша частка французька. Експерти стверджують про втрату 70% ринку Єгипту. Україна поступово повертається на ринки Північної Африки, зокрема в Єгипет, Туніс і Алжир, які останні два

роки демонструють зростання попиту на українське зерно. Українському агробізнесу слід буде докласти зусиль, щоб повернути втрачені позиції.

2.2. Засади інвестиційного співробітництва з країнами арабського світу.

Однією з важливих складових інтересу України до арабських країн є потенційна можливість залучення іноземних інвестицій. Найбільшою інвестиційної активністю відзначаються країни Перської затоки. Їхні суверенні фонди (Sovereign Wealth Funds — SWF) такі як Фонд *Mubadala* та *ADIA,* (ОАЕ) чи *PIF* (Саудівська Аравія) є одними з найбільших у світі та здійснюють інвестиції у різноманітні глобальні галузі, корпоративні активи, стартапи та нерухомість по всьому світу.

Інвестиційна політика арабських країн базується на стратегічному відході від залежності від нафтогазового сектору. Ключові гравці, такі як ОАЕ, Саудівська Аравія та Катар, спрямовують державний капітал на масштабну диверсифікацію, фокусуючись на технологіях, відновлюваній енергетиці, логістиці, туризмі та нерухомості. Основними напрямками їх інвестиційної політики є:

1. Диверсифікація економіки Держави регіону розробляють глобалььні довгострокові інвестиційні проекти (Vision 2030 в Саудівській Аравії) з метою розвитку економіки, незалежної від експорту енергоносіїів. Більшість з них Вони прагнуть стати міжнародними бізнес- та туристичними хабами.

2. Розвиток інфраструктури та інновацій: Значні кошти виділяються на мегапроекти, такі як розширення метро в ОАЕ, створення мереж аеротаксі, розвиток альтернативної енергетики та розвиток штучного інтелекту.

3. Залучення іноземного капіталу Провідні країни, наприклад Об'єднані Арабські Емірати та Саудівська Аравія значно лібералізували законодавство. Сьогодні іноземцям в ОАЕ дозволено володіти 100% бізнесу

без місцевих спонсорів та пропонуються лібералізація візової політики. З цією метою в країнах йде створення численних вільних економічних зон (ВЕЗ) із нульовими податками на прибуток та доходи.

Катар робить ставку на міжнародну дипломатію, інвестуючи у великі світові бренди, нерухомість у столицях Європи та інфраструктуру всередині країни. Арабський капітал зараз розглядає можливості інвестування у Східну Європу, включно з Україною (девелопмент, логістика, IT, агросектор). Держави також спираються на міжнародні правові орієнтири для захисту інвесторів.

Королівство Саудівська Аравія вже виявляє інтерес до інвестування в український сектор безпеки, енергетику та інфраструктуру. прикладом успішної співпраці є діяльність Continental Farmers Group з саудівським капіталом, яка обробляє 200 тис га української землі та входить до десятки найбільших платників податків в аграрній галузі. Компанія планує розширювати свої потужності, зокрема, вирощувати зернові та картоплю в західних областях України. У вересні 2018 р. саудівська компанія «Saudi Agricultural and Livestock Investment Co.» (SALIC) засновником якої є суверенний Публічний інвестиційний фонд КСА, уклала угоду про придбання вітчизняного агрохолдингу «Мрія», що стало одним з найбільших інвестиційних контрактів в аграрному секторі за всю історію незалежності України, а також засвідчило важливість України для забезпечення продовольчої безпеки Королівства. Також саудівська компанія інвестувала в МХП, один з найбільших українських агрохолдингів, придбавши 12,6% їхніх акцій. У вересні 2023 року було створено спільне українсько-саудівське підприємство між МХП та саудівською компанією «Tanmiah». Згідно з оприлюдненою інформацію, частки між саудівським та українським підприємством розподіллено у співвідношенні 55% до 45%. Завдяки послідовним і прямим бізнес-контактам високого рівня та активному застосуванню інноваційних харчових технологій ПрАТ «МХП» нарощує

ефективність своєї діяльності на ринку КСА, підтверджуючи репутацію України як гаранта продовольчої безпеки.

Таблиця 2.3.

Прямі іноземні інвестиції в Україну, в т.ч. з країн Арабського світу, млн. дол. США.

	2022	2023	2024	2025
ПІІ в Україну, всього, в т.ч.	249,8	987,9	933,7	1 569,3
Йорданія	- 2,4	- 12,4	-	-
Ліван	- 0,3	0,1	- 1,8	- 1,0
Об'єднані Арабські Емірати	24,4	5,2	80,9	- 21,1
Саудівська Аравія	42,4	- 0,6	171,2	- 4,3

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].

У вересні 2024 року SALIC придбала 12,6% акцій (13,5 млн акцій) агрохолдингу МХП, які перебували у вільному обігу на Лондонській фондовій біржі. Саудівська Аравія має плани щодо співпраці з Україною у сфері вирощування агрокультур, ветеринарії та виробництва кормів, а також зацікавлена у спільному розвитку м'ясного скотарства та органічної продукції. Обговорювалася можливість участі саудівських компаній у приватизації в Україні.

Країни Перської затоки недостатньо активно інвестують в аграрний сектор України. Капіталовкладення доцільно було б спрямовуватися в транспортну інфраструктуру, що теж в свою чергу, дозволить наростити експорт.

У дослідженні регресійного зв’язку між ВВП та експортом товарів і послуг було виявлено прямий зв'язок між ВВП та експортом товарів і послуг. (рис. 2.7). Таким чином, інвестування в розвиток експортно-орієнтованих галузей, їх цифровізація та залучення передових технологій сприятимуть забезпеченню економічного зростання. Основною проблемою залучення інвестицій на сьогодні є нестабільна безпекова ситуація в країні.

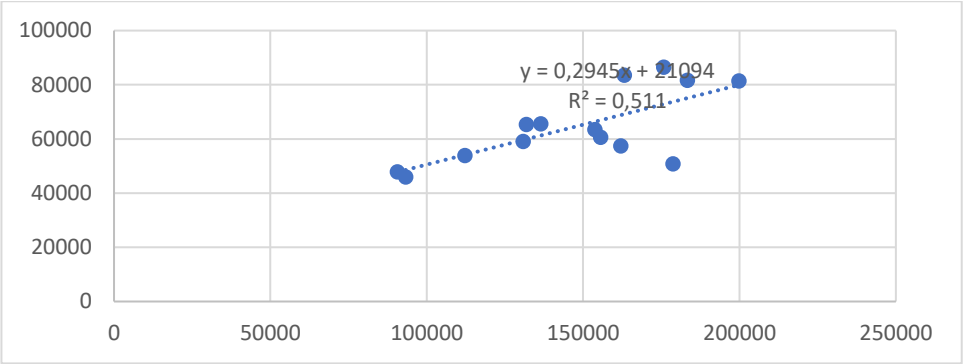

Рис. 2.7. Дослідження регресійного зв'язку між ВВП та експортом товарів і послуг України.

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].

Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну за останній роки суттєво зменшився (рис. 2.8). Це одне з найпомітніших скорочень за час повномасштабної війни, і експерти пов'язують його насамперед із високими ризиками для бізнесу та невизначеністю на ринку.

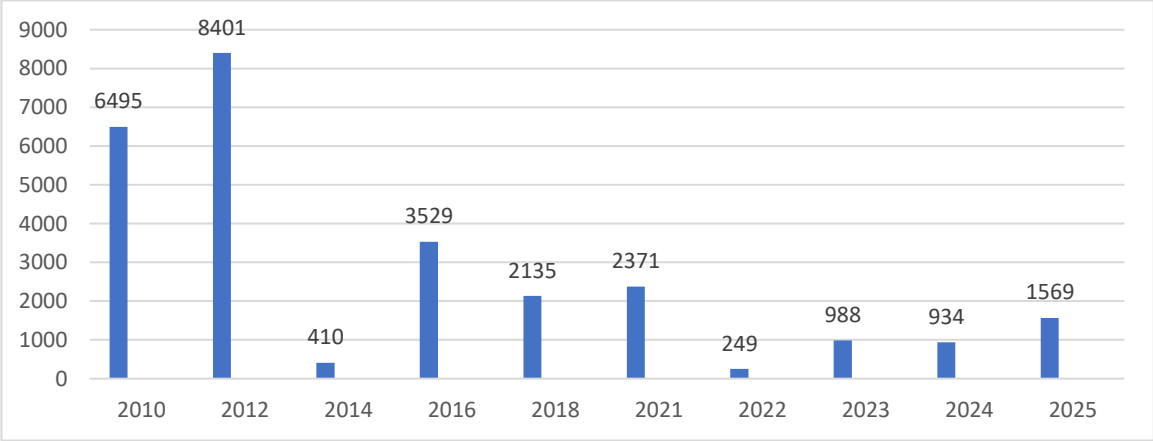

Рис. 2.8. Динаміка ПІІ в Україну (без урахування реінвестування доходів), млн. дол. США.

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].

Зростання експортних можливостей України матиме й геополітичні наслідки. Країни Перської затоки активно прагнуть розширити свої економічні та стратегічні партнерства. Розвиток співпраці з Україною дає їм змогу скоротити залежність від традиційних джерел постачання та водночас

налагодити зв'язки з країною, яка продемонструвала стійкість та здатність до адаптації під тиском.

Показовою є діяльність Saudi Agricultural and Livestock Investment Company (SALIC) в Україні. Компанія обробляє понад 195 тис. га земель на заході України, впроваджує сучасні технології, забезпечує тисячі робочих місць та робить внесок у розвиток регіонів.

Це класичний приклад того, як іноземні інвестиції можуть мати мультиплікативний ефект: посилювати місцеву економіку, підвищувати соціальну стабільність та стимулювати професійний розвиток громад.

Також успішним є приклад Об’єднаних Арабських Еміратів. У 2020 році глобальний портовий оператор DP World (Дубай) придбав 51% акцій TIS Container Terminal у порту Південний під Одесою. Це дозволило інтегрувати український термінал у світову мережу компанії, що охоплює понад 50 країн.

Інвестор модернізує інфраструктуру, впроваджує передові логістичні рішення, створюючи так званий "чорноморський продукт" – маршрут для міжнародних перевезень. Такі інвестиції є свідченням довіри до України як логістичного та торговельного партнера.

Експерти наголошують, що потенційні інвестори виявляють обережність щодо вкладень у країну, де тривають бойові дії, а об'єкти інфраструктури систематично зазнають руйнувань. Найбільше постраждали інвестиції у промисловість, логістичний сектор та виробничу сферу — галузі, які безпосередньо залежать від стабільності й безпеки.

Слід відзначити довгострокові безпекові угоди, укладені з Саудівською Аравією, Катаром на ОАЕ на 10 років, які теж передбачають значні інвестиційні вклади.

Незважаючи на складні обставини, фінансовий сектор, сфера послуг та ІТ-галузь продовжують приваблювати певні обсяги інвестицій. Інвестори відзначають, що ці сфери демонструють вищу адаптивність та меншу схильність до фізичних загроз. Деякі з цих інвестицій походять з таких країн,

як Кіпр, Нідерланди та Швейцарія, що є традиційними для українського ринку. Це може свідчити про репатріацію капіталу українськими компаніями.

Подальше відновлення інвестиційних потоків буде залежати від кількох ключових факторів: покращення безпекового середовища, надання чітких гарантій для інвесторів та успішна інтеграція України в європейські економічні структури. На цьому тлі уряд України анонсував розробку нових механізмів страхування від воєнних ризиків, спрямованих на заохочення притоку іноземних інвестицій.

Отже відносини з країнами арабського світу та Перської затоки, зокрема лише зароджуються і є передумови для тривалої та плідної співпраці. Україна посідає чільне місце серед аграрних лідерів планети. Навіть у воєнний час вітчизняні аграрні виробники змогли забезпечити експорт, незважаючи на надзвичайно складні обставини. Ця витривалість не тільки справляє враження, але й має реальну ринкову вартість. Для України вигоди від такого співробітництва так само беззаперечні. Збільшення експорту сільськогосподарської продукції до країн Перської затоки та інших держав арабського світу гарантуватиме стабільний попит, приплив іноземної валюти та глибшу інтеграцію в близькосхідні ланцюги постачання. Таким чином, поточна частка експорту, що становить 9%, може перерости у значно вагоміший показник.

Україна сприяє захисту інфраструктури країн Перської затоки, ділячись своїм оборонним досвідом, і водночас виступає гарантом продовольчої безпеки регіону. Такий шлях дозволяє одночасно зміцнювати безпеку в теперішньому та створювати фундамент для майбутньої співпраці.

Висновки до розділу

Зацікавленість саме в країнах арабського світу зумовлена тим, що країни є об’єднані в рамках міжнародної організації та є членами економічних союзів. Наявність спільних культурних традицій та підходів до ведення бізнесу

спростить завдання для вітчизняних експортерів щодо виходу на нові ринки, які мають свої особливості. Слід відзначити стабільне позитивне сальдо для України в торгівлі з майже усіма країнами регіону. Серед країн Перської затоки на сьогодні Україна найбільш активно співпрацює з Саудівською Аравією. Україна частково втратила позиції на ринках цих країн через високі ціни, зумовлені дорожчою логістикою та демпінговими цінами на російську продукцію. Українському агробізнесу слід буде докласти зусиль, щоб повернути втрачені позиції.

Інвестиційна політика арабських країн базується на стратегічному відході від залежності від нафтогазового сектору. Арабський капітал зараз розглядає можливості інвестування у Східну Європу, включно з Україною (девелопмент, логістика, IT, агросектор). Саудівська Аравія виявляє інтерес до інвестування в український сектор безпеки, енергетику та інфраструктуру. Вже є приклади успішного інвестування в агросектор України. Портовий оператор DP World (Дубай) придбав 51% акцій TIS Container Terminal у порту Південний під Одесою. Це дозволило інтегрувати український термінал у світову мережу компанії, що охоплює понад 50 країн. Отже відносини з країнами арабського світу та Перської затоки, зокрема лише зароджуються і є передумови для тривалої та плідної співпраці.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АРАБСЬКОГО СВІТУ

3.1. Перспективні напрями розвитку торговельних відносин України з країнами арабського світу

Україна володіє значним потенціалом і реальними шансами отримати статус ключового торговельного партнера для арабських країн та країн Перської затоки, зокрема. Зусилля держав РСАДПЗ спрямовані на досягнення продовольчої самодостатності за рахунок освоєння земель Аравійського півострова, не мали успіху. З огляду на це, Саудівська Аравія та інші країни регіону активно шукають потенційних партнерів для гарантування власної продовольчої безпеки. Створення єдиного ринку в рамках РСАДПЗ відкриває для України нові можливості для розширення експорту своїх товарів до країн-членів цього об'єднання, а також для налагодження спільного виробництва у технологічних галузях, зокрема в авіабудуванні, розвідці та видобутку мінеральних ресурсів на території країн регіону.

Країни Перської затоки можна розглядати як один із найбільш перспективних ринків збуту для української продукції, а також як вагоме джерело прямих інвестицій для прибуткових секторів української економіки. Розбудова партнерських відносин призведе до формування дружнього до України регіону, де діють значні міжнародні потоки енергоносіїв та акумулюються надлишкові капітали, що потребують вигідного інвестування.

У лютому 2026 року укладено Всеосяжне економічне партнерство між Урядом України та Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів. Ця угода передбачає не лише спрощення доступу на ринки товарів та послуг, а також сприятливі умови для залучення інвестицій, розвитку цифрової торгівлі, розбудови інфраструктури та багато іншого. Важливим елементом угоди є скасування митних платежів. Так, ОАЕ відміняє стягнення ввізних мит для

26,5% сільськогосподарської продукції та майже 40,6% промислових товарів українського походження. З часом цей показник буде поступово збільшуватися, кількість нетарифних обмежень в країні мінімальна.

Таким чином, відкриваються нові перспективи для розширення обсягів українського експорту. Це стосується не лише поставок до самих ОАЕ, але й можливості виходу української продукції на нові географічні ринки, зокрема, інших країн Перської затоки, оскільки ОАЕ є частиною Митного Союзу Ради співробітництва країн Перської затоки та учасником Великої Арабської зони вільної торгівлі (ВАЗВТ). Торговельні зв'язки з Україною базуються на спільному нормативно-правовому полі, яке діє для всіх учасників цього торговельного об'єднання. Однак, незважаючи на загалом сприятливі умови, ринок ОАЕ має свої специфічні риси, а також висуває особливі вимоги та застосовує нетарифні заходи. Виняток становлять вільні економічні зони, де ліцензійні вимоги не застосовуються. Ввезення продукції до таких зон також дозволяє уникнути сплати мит. Крім того, товарообіг, що здійснюється з вільних зон на інші ринки за межами митної території, не оподатковується митними зборами. Експерти прогнозують, що це сприятиме підтримці позитивного торговельного балансу в обміні товарами. У перспективі очікується, що це призведе до зростання ВВП на 0,1% [2] .

У травні 2026 року Об'єднані Арабські Емірати офіційно вийшли зі складу ОПЕК та ОПЕК+. Та з Організації арабських країн-експортерів нафти (ОАРЕС). Рішення базується на переконанні про швидкий кінець ери вуглеводнів і бажання максимізувати доходи від нафти, поки це можливо. не обмежуючись квотами картелю

З Саудівською Аравією та Катаром також активно налагоджуються партнерські відносини, які теж є пріоритетними напрямками співпраці. Позитивним аспектом співробітництва є відмінності у експортних товарах цих країн, що забезпечить взаємодоповнюваність торговельних потоків. Заснування зони вільної торгівлі матиме взаємну вигоду для обох сторін. Додатково, темпи зростання експорту випереджатимуть темпи зростання

імпорту, що гарантуватиме збереження позитивного сальдо зовнішньої торгівлі товарами.

Українська зброя також може стати товаром для торгівлі. Саудівська Аравія посідає третє місце у світі за витратами на оборону та утримання власних збройних сил. Очікується, що Королівство інвестуватиме в оборонний сектор України та закуповуватиме озброєння. Після війни Україна потребуватиме нових експортних ринків для озброєння власного виробництва.

Саудівській стороні було представлено пропозиції від українських областей та міст щодо їхньої зацікавленості у налагодженні партнерських стосунків з провінціями КСА. Ці ініціативи наразі опрацьовуються для подальшого розгляду. Якщо буде досягнуто взаєморозуміння, ці партнерства будуть належним чином оформлені на інституційному рівні. Серед запропонованих сфер співпраці – встановлення партнерських відносин між Київською областю та провінцією Ер-Ріяд, Одеською областю та провінцією Мекка, Черкаською областю та Східною провінцією, Житомирською областю та провінцією Аль-Медіна, а також Закарпатською областю та провінцією Аль-Касім. Відновлення та пожвавлення офіційних шляхів співпраці між Україною та Королівством Саудівська Аравія є одним з головних завдань української дипломатії.

Україна та Єгипет ведуть переговори щодо створення зони вільної торгівлі. Крім того, вивчаються перспективи відновлення торговельних відносин із Сирією та нарощування обсягів торгівлі з Ліваном. Сирія також висловлює зацікавленість у впровадженні українських технологій, особливо у сферах меліорації та гідроінженерії, враховуючи нагальну потребу країни в зрошенні більшості земель.

Українська зброя також стає об’єктом торгівлі. Лише Саудівська Аравія посідає третє місце у світі за витратами на оборону та утримання власних збройних сил. Очікується, що країни регіону, що уклали оборонні угоди, інвестуватимуть в оборонний сектор України та закуповуватимуть озброєння.

І після закінчення війни Україна потребуватиме нових експортних ринків для озброєння власного виробництва.

Співпраця у сфері оборони з країнами Перської затоки створює потенціал для міцних партнерських відносин, одночасно зменшуючи вплив росії як давнього постачальника зброї на Близькому Сході. Наразі держави Перської затоки уважно вивчають досвід України, усвідомлюючи, що протистояння іранській загрозі потребує від них посилення обороноздатності. Тому ці країни виявляють зацікавленість в українських інноваціях у сфері безпілотних технологій. "Дипломатія дронів" для України відкриває низку перспектив: приваблення інвестицій для виробництва дронів-перехоплювачів, розширення виробничих потужностей, а також, потенційно, створення окремих виробничих баз за межами країни. Таким чином, мова йде не лише про постачання готової продукції, але й про продаж знань та передових технологій. Україна може запропонувати не просто окремий продукт, а цілісний пакет: технологічні рішення, досвід виробництва, бойові навички та стратегії застосування. Це є шляхом до конвертації військового досвіду в реальний геополітичний актив.

Саме в такому руслі Україна має добрі можливості зміцнити свої позиції в регіоні як провідний виробник дронів-перехоплювачів. Для росії цей регіон історично був одним із ключових напрямків для продажу озброєнь. Заможні держави закуповували значні обсяги військової техніки, включаючи системи протиповітряної оборони. Проте, для них Росія вже не є нейтральним посередником, а стороною конфлікту, що підтримує Іран.

Водночас, у сучасних конфліктах застосовується не тільки зброя, але й економічний тиск. Обороноздатність держав Перської затоки залежить також від безперебійного постачання продовольства та води. Ключовою довгостроковою вразливістю регіону є саме дефіцит водних ресурсів. І тут Україна має ще один стратегічний актив – аграрний сектор.

В умовах сухого клімату регіону, сільське господарство вимагає значних ресурсів. Вирощування зернових та інших основних культур потребує значних

обсягів води, яку країни регіону отримують за допомогою дорогих та енергозатратних технологій знесолення. Ряд країн вже зменшують власне виробництво через його економічну та екологічну нежиттєздатність. Кожна тонна імпортованої пшениці рятує тисячі літрів води.

В той же час для України енергетичну, а отже, й політичну незалежність від росії може забезпечити нафта і газ з арабських держав Близького Сходу, зокрема з Катару, Саудівської Аравії, Алжиру та інших. Зникне можливість тиску на Європу через нелегальних мігрантів, оскільки продаж нафти та газу з арабських країн стимулюватиме їхню економіку. Це, своєю чергою, сприятиме стабілізації близькосхідного регіону, зменшенню кількості збройних конфліктів у межах цих країн та виходу з політичних криз. Також арабські країни зацікавлені в пошуку нових геополітичних партнерів з метою зменшення впливу в регіоні провідних глобальних гравців США, росії, Китаю, Туреччини та Ізраїлю.

Розвиток взаємодії не вимагає від арабських країн будь-яких ворожих дій щодо росії. Остання природно зазнає поразки внаслідок геополітичних змін, які одночасно посилять арабські країни та Східну Європу, Якщо арабські країни здобудуть економічні та політичні переваги, Росія може втратити свій вплив на мусульманські республіки колишнього СРСР. Ці території перейдуть до сфери впливу Близького Сходу, який, у свою чергу, матиме тісні зв'язки зі Східною Європою, водночас послабивши економіку та політичну вагу Росії.

Україна та арабські країни об'єднує спільна риса: обидві перебувають під тиском потужних держав, які прагнуть панувати над їхніми ресурсами та політичними процесами. Це може слугувати ідеологічним підгрунтям для розширення співробітництва.

Геополітичний аспект уже має свою основу. Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати сприяють звільненню військовополонених, реалізують гуманітарні ініціативи на підтримку України, а також налагоджено співпрацю в енергетичній сфері. Арабські громадяни України, як і арабські добровольці з громадянством арабських країн, беруть участь у бойових діях на

боці України. Журналісти палестинського походження, які проживають в Україні, висвітлюють російсько-українську війну, доносячи правду про Україну до арабської аудиторії та протидіючи російській пропаганді.

Також існують українсько-арабські проєкти, такі як «Єгипетський центр арабської мови та культури» при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Ініціативи арабської діаспори, що діють в Україні, включають: Громадську організацію «Українсько-Арабська Ділова Рада», яка працює над налагодженням економічного партнерства між Україною та арабським світом; новинний проєкт «Україна по-арабськи»; Громадську організацію «Рада арабських журналістів в Україні», яка інформує арабську аудиторію про Україну та українську аудиторію про арабські справи; Центр стратегічних досліджень «Vision», що займається аналізом політичних відносин України та арабського світу; портал «Арабське дзеркало», який висвітлює новини арабсько-українського спрямування.

Для забезпечення послідовності політики доцільно створити громадський рух, який зосередиться на публічній дипломатії з арабським світом, залучатиме український бізнес та митців до співпраці, організовуватиме україно-арабські форуми з питань різної тематики та активно працюватиме в медіапросторі.

Відповідно до ісламських доктрин, співпраця з християнами є допустимою, а надходження коштів від європейського продажу ресурсів сприятиме взаємовигідному зростанню економік всіх учасників.

3.2. Основні ризики тіснішої співпраці з арабськими країнами у контексті формування нового світового економічного порядку.

Українські підприємства все активніше освоюють ринки арабських країн та країн Перської затоки. Регіон, що характеризується привабливим інвестиційним кліматом та стрімким зростанням, створює відмінні умови для розширення діяльності українських компаній, особливо тих, що пропонують

передові технології. Завдяки спільним зусиллям бізнес-об'єднань та органів, що займаються питаннями економічної дипломатії, українські підприємці ефективно адаптуються до місцевих реалій, демонструючи високі стандарти якості та професіоналізм. Окрім зусиль щодо залучення інвестицій з Об'єднаних Арабських Еміратів та Саудівської Аравії, українські компанії також активно закріплюються в країнах Перської затоки. Вже є ряд успішних прикладів:

– МХП (Миронівський хлібопродукт), ключовий агропромисловий гравець України, вже має представництва в Саудівській Аравії та ОАЕ. (Компанія SALIC є одним із акціонерів підприємства).

– Modern Expo – це світовий лідер у сфері створення торговельних рішень, зокрема стелажів, касових зон та охолоджувального устаткування. Їхня продукція широко представлена та затребувана на ринках Об’єднаних Арабських Еміратів.

– G.Bar – глобальна мережа б’юті-просторів, що зародилася в Україні. Бренд успішний у Дубаї, здобувши особливу прихильність серед молоді.

– Namelaka – це інноваційна кондитерська майстерня та бренд, який стрімко завойовує ринок ОАЕ. Успіх компанії полягає в синергії українських знань у галузі кулінарії та актуальних міжнародних тенденцій.

– ELAN – український виробник косметичних засобів і продуктів для догляду за бровами та віями. Компанія активно розширює свою присутність у державах Перської затоки, налагоджуючи співпрацю з місцевими партнерами та салонами краси.

Сектори IT та креативних індустрій: дубайська арена стає магнітом для українських технологічних стартапів та дизайнерських студій, які відкривають тут свої представництва. Серед них – Innoware, Digis, BHAG та інші. Йдеться не тільки про побудову успішних партнерств, але й про створення позитивного іміджу України як надійного економічного суб'єкта, здатного презентувати сучасні рішення та якісну продукцію для ринків Близького Сходу.

Проте, слід мати на увазі, що арабські ринки та бізнес-середовище значно відрізняються від тих, що в країнах ЄС, до яких звикли наші підприємці.

Наприклад, країни регіону надзвичайно уважні до політичних позицій своїх партнерів і довго зберігають пам'ять про "помилки". Україна не раз опинялася у невигідних ситуаціях, що призводило до економічних та репутаційних втрат. Ще в 2003 р. Президент України Л. Кучма, прагнучи покращити стосунки зі США, направив український військовий контингент до Іраку. Цей крок досі згадується українцям не лише іракцями, але й мешканцями інших арабських країн, які сприймають себе як частину єдиної арабської нації, де напад на одного вважається нападом на всіх.

Варто також, щоб Україна зайняла чітку проарабську позицію у конфліктах з Ізраїлем. Після початку повномасштабного вторгнення, незважаючи на певні успіхи української дипломатії у налагодженні відносин з арабськими країнами, заява Президента України в ситуації нападу ХАМАС на Ізраїль щодо "підтримки Ізраїлю в його праві на самооборону та захист свого народу" спричинила певне загострення відносин, критику та сповільнення співпраці з боку арабських держав [34]. Ця ситуація створила сприятливе підґрунтя для російської пропаганди, яка оперативно поширювала дезінформацію через різноманітні канали, що негативно позначилося на іміджі України на Близькому Сході. Однак, навесні цього року, завдяки так званій "дроновій дипломатії", Україна отримала можливість розпочати процес відновлення цих відносин.

Враховуючи вищезазначене, доцільно ініціювати створення нового громадського руху, основою якого може стати налагодження громадської дипломатії з арабськими країнами. Це передбачає активне залучення українського бізнесу та представників культури до взаємодії з арабським світом, а також проведення україно-арабських форумів, присвячених широкому спектру тем.

Необхідно також брати до уваги напружену політичну та економічну конкуренцію між ключовими світовими гравцями. Кожен з них спирається на підтримку певних політичних сил у країнах арабського світу. Глибокий аналіз цих процесів є важливим для прогнозування майбутнього розвитку регіону та, відповідно, для формування ефективної української зовнішньополітичної стратегії.

Країни Перської затоки стабільно виявляють зацікавленість в українському бізнесі. Для них визначальними аспектами є стабільність законодавства та надійність захисту інвестицій. Україна повинна створити умови, які забезпечать довіру та передбачуваність для довгострокових партнерств. Основні кроки у цьому напрямку включають: розробку ясного та гармонізованого правового поля для інвестиційних проєктів; забезпечення функціонування незалежного та ефективного механізму врегулювання суперечок, зокрема через міжнародний арбітраж.

Наявність функціонального арбітражного процесу є вирішальною для формування довіри, особливо з боку великих інвестиційних фондів та міжнародних корпорацій, враховуючи такі переваги: незалежність у вирішенні спорів – рішення ухвалюються неупередженими фахівцями, а не виключно національними судовими інстанціями; міжнародне визнання ухвалених рішень; гнучкість у виборі законодавства та арбітражного центру – учасники процесу мають змогу самостійно обирати юрисдикцію та місце проведення арбітражу (наприклад, Дубай, Лондон, Париж).

Це сприятиме зростанню привабливості України для інвестицій, гарантуючи захист прав інвесторів навіть за умов несприятливої економічної ситуації чи після завершення конфлікту.

Водночас, не слід забувати про потенційні труднощі у співпраці, спричинені розбіжностями у цивілізаційних та культурних аспектах між Україною та країнами Перської затоки. Український бізнес практично не має досвіду взаємодії з країнами цього регіону. Умови життя та принципи ведення господарської діяльності тут суворо регламентовані та можуть істотно

відрізнятися. Зокрема, у рамках бізнес-культури ключову роль можуть відігравати особисті зв'язки. Також можуть мати значення відмінності у політичних системах – країни регіону є монархіями.

Якщо для західних країн важливим є залучення широкої громадськості, організація різноманітних подій, таких як фестивалі, флешмоби, мітинги та демонстрації, то в більшості держав Близького Сходу подібні підходи не є ефективними. Тут, на відміну від Заходу, громадська думка частіше формується та поширюється "зверху вниз". Більше того, політична культура країн Близького Сходу ґрунтується на традиційному принципі взаємодії з тими, хто фактично, а не лише формально, володіє владою. Це так звані "люди, що приймають рішення та укладають угоди", якщо використовувати термінологію класичної арабської культури, тобто представники бізнесової та політичної еліти.

Додатковим викликом у співпраці з арабськими країнами є значна залежність бізнесу від особистих зв'язків, своєрідне розуміння термінів виконання завдань, надмірна бюрократія, а також жорсткі культурні та релігійні норми [15]. Ці специфічні риси можна класифікувати за кількома основними категоріями:

1. Відмінності в культурі та комунікації. Акцент на особистих стосунках: Без налагодження міцних особистих зв'язків та формування довіри, будь-які бізнес-операції можуть фактично завмерти. Особисте спілкування або часті неформальні зустрічі мають значно вищу цінність, ніж суто ділове листування. Інакшим є також сприйняття часу: У багатьох країнах арабського світу поняття часу та термінів виконання завдань є більш гнучким, ніж на Заході. Будь-які спроби чинити тиск або очікувати виконання завдань "точно в строк" можуть сприйнятися як образа. Бізнес- та політичний контекст Ієрархічна структура: Прийняття рішень завжди залишається за вищим керівництвом або власником, що може призвести до суттєвого уповільнення процесу затвердження.

2. Юридичні та адміністративні бар'єри. У деяких країнах (приміром, в ОАЕ) для ведення бізнесу на місцевому ринку іноземцям часто необхідно реєструвати компанію за сприяння місцевого партнера/дистриб'ютора, або ж суворо дотримуватися обмежень вільних економічних зон (хоча для українських підприємців, згідно з угодою з ОАЕ, це правило не є обов'язковим). Незважаючи на загальноприйняті норми, в арабському діловому середовищі усні домовленості мають велику вагу. Процес переходу до підписання офіційних, детально розроблених договорів вимагає значних витрат часу та ретельності.

3. Обмеження, пов'язані з релігією та адміністративним устроєм. Зазвичай вихідними днями є п'ятниця та субота, що призводить до зменшення кількості робочих днів, спільних із європейськими ринками. Під час Рамадану, священного для мусульман місяця, діловий ритм сповільнюється. Тривалість робочого дня скорочується, а численні офіційні та бізнес-зустрічі часто переносяться на вечірній час. У сферах маркетингу та комунікацій діють суворі релігійні обмеження. Важливо враховувати місцеві норми щодо одягу, вживання алкогольних напоїв та зображення людей.

4. Існують суттєві відмінності в діловому етикеті

Необхідно звернути увагу на галузі, які становлять інтерес для арабських інвесторів. Йдеться про сектори, що поєднують довгострокову прибутковість з можливістю сприяти відновленню та модернізації української економіки. Серед ключових напрямів можна виділити: аграрний сектор; енергетика та проєкти "зеленої" трансформації; інфраструктура та логістика; високі технології, цифрові рішення та оборонні розробки; освіта та креативні індустрії. Ці сфери відповідають стратегічним інтересам інвесторів і водночас надають Україні нові можливості для формування сучасної економіки, здатної забезпечити стале зростання та глобальну конкурентоспроможність.

Висновки до розділу

Україна володіє значним потенціалом та має всі підстави вважатися привабливим і стратегічно вигідним напрямком для інвестиційних вливань з держав Близького Сходу. Успішне розкриття цього потенціалу безпосередньо залежить від скоординованих зусиль усіх залучених сторін. Держава, у свою чергу, повинна створити сприятливе правове поле, гарантувати прозорість бізнес-процесів та запровадити надійні механізми захисту інвестицій. Ключовим елементом, що формує довіру потенційних інвесторів, є можливість звернення до міжнародного арбітражу. Це, в свою чергу, створює необхідні умови для формування довгострокових партнерств та угод.

Важливо також враховувати специфіку країн Близького Сходу: їхні політичні пріоритети, культурні особливості та унікальні риси ведення бізнесу. Саме врахування цих факторів допоможе не лише привабити необхідний капітал, а й сприятиме сталому економічному відродженню України та її більш глибокій інтеграції в світову економічну систему.

.

ВИСНОВКИ

За підсумками проведеної роботи можливо зробити наступні висновки:

1. Регіон арабських країн охоплює країни Північної Африки та Близького Сходу, об'єднує спільні риси в етнічному, мовному, культурному та історичному аспектах. За територіальним охопленням регіон складається з 22 держав, простягаючись від Атлантичного океану на заході до Аравійського моря на сході. Він охоплює території Північної Африки та Південно-Західної Азії. Арабська мова офіційно визнана або є однією з офіційних мов у всіх країнах. Близькосхідний регіон є колискою ісламської цивілізації (арабо-мусульманська культура), де переважна більшість населення сповідує іслам. Всі країни входять до складу Ліги арабських держав, заснованої у 1945 році з метою посилення співпраці між державами.

2. Зважаючи на зростаючу вагу держав регіону на світовій арені, вони почали розробляти власні зовнішньополітичні стратегії, спираючись на існуючі тут історичні концепції. За основу взято культурний рух XIX-XX століть арабське Відродження, спрямований на модернізацію арабської культури та суспільства. Започатковані на початку XX століття ісламістські угруповання збудували міцні структури та суттєво впливають на геополітичне становище в регіонах, де вони присутні. Як наслідок відбулася політизація ісламу, який визначальним у формуванні зовнішньої політики країнами ісламської цивілізації та формуванні ісламської концепції світового устрою.

3. Зацікавленість саме в країнах арабського світу зумовлена тим, що країни є об’єднані в рамках міжнародної організації та є членами економічних союзів. Наявність спільних культурних традицій та підходів до ведення бізнесу спростить завдання для вітчизняних експортерів щодо виходу на нові ринки, які мають свої особливості. Слід відзначити стабільне позитивне сальдо для України в торгівлі з майже усіма країнами регіону. Серед країн Перської затоки на сьогодні Україна найбільш активно співпрацює з Саудівською Аравією. Україна частково втратила позиції на ринках цих країн

через високі ціни, зумовлені дорожчою логістикою та демпінговими цінами на російську продукцію. Українському агробізнесу слід буде докласти зусиль, щоб повернути втрачені позиції.

4. Інвестиційна політика арабських країн базується на стратегічному відході від залежності від нафтогазового сектору. Арабський капітал зараз розглядає можливості інвестування у Східну Європу, включно з Україною (девелопмент, логістика, IT, агросектор). Саудівська Аравія виявляє інтерес до інвестування в український сектор безпеки, енергетику та інфраструктуру. Вже є приклади успішного інвестування в агросектор України. Портовий оператор DP World (Дубай) придбав 51% акцій TIS Container Terminal у порту Південний під Одесою. Це дозволило інтегрувати український термінал у світову мережу компанії, що охоплює понад 50 країн. Отже відносини з країнами арабського світу та Перської затоки, зокрема лише зароджуються і є передумови для тривалої та плідної співпраці.

5. Україна володіє значним потенціалом та має всі підстави вважатися привабливим і стратегічно вигідним напрямком для інвестиційних вливань з держав Близького Сходу. Успішне розкриття цього потенціалу безпосередньо залежить від скоординованих зусиль усіх залучених сторін. Держава, у свою чергу, повинна створити сприятливе правове поле, гарантувати прозорість бізнес-процесів та запровадити надійні механізми захисту інвестицій. Ключовим елементом, що формує довіру потенційних інвесторів, є можливість звернення до міжнародного арбітражу. Це, в свою чергу, створює необхідні умови для формування довгострокових партнерств та угод.

6. Важливо також враховувати специфіку країн Близького Сходу: їхні політичні пріоритети, культурні особливості та унікальні риси ведення бізнесу. Саме врахування цих факторів допоможе не лише привабити необхідний капітал, а й сприятиме сталому економічному відродженню України та її більш глибокій інтеграції в світову економічну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Дипломатія дронів» відкриває Києву шлях до країн Перської затоки Група з аналізу гібридних загроз. сайт Українського кризового медіа-центру.31.03.2026. URL: https://uacrisis.org/uk/dyplomatiya-droniv-vidkryvaye-kyyevu-shlyah-do-krayin-perskoyi-zatoky

2. Волокіта В. Україна та ОАЕ підписали економічну угоду: що вона передбачає. Економічна правда 17 лютого 2025. URL: https://epravda.com.ua/biznes/ukrajina-ta-oae-pidpisali-unikalnu-ekonomichnu-ugodu-803311/

3. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин: монографія / за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.

4. Глущенко О. Саудівська Аравія vs Катар: піратство державного масштабу. *Детектор-Медіа.* 2019. Серпень. URL: https://detector.media/blogs/article/169858/2019-08-15-saudivska-araviya-vs-katar-piratstvo-derzhavnogo-masshtabu/

5. Дікарєв О. Стратегеми енергетичної дипломатії Китаю на світовому ринку паливно-енергетичних ресурсів. *Наукові праці МАУП*. 2013. Вип. 1. С. 18-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2013_1_5

6. Дугінець Г. В., Зубко Т. Л., Генералов О. В. Геополітичний фактор на європейському енергетичному ринку. *Ефективна економіка*. 2024. № 10. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/ 4830/ 4872

7. Експортні досягнення 2025 року: Україна відкрила 19 нових ринків для агропродукції. *Сайт Держпродспоживслужби*. 07 січня. 2026. URL: https://dpss.gov.ua/news/eksportni-dosiahnennia-2025-roku-ukraina-vidkryla-19-novykh-rynkiv-dlia-ahroproduktsii

8. Енергетична дипломатія України: аналіз статус-кво та практичні рекомендації. *ГО «Діксі Груп».* 2021 р. URL: https://dixigroup.org/analytic/

energetichna-diplomatiya-ukra%D1%97ni-analiz-status-kvo-ta-praktichni-rekomendaczi%D1%97/

9. Зеленський В. виступив на саміті Ліги арабських держав і зустрівся з прем'єром Саудівської Аравії. *Суспільне новини*. 19 травня 2023. URL: https://suspilne.media/480976-zelenskij-pribuv-do-saudivskoi-aravii/

10. Інвестиції в сонячну енергетику стрімко зростають на Близькому Сході. *DS New Energy*. 2023. 28 серпня. URL: https://ua.dsisolar.com/info/solar-investments-soar-across-the-middle-east-87499115.html

11. Кацер-Бучковська Н. Енергетична дипломатія: не дозволити себе обійти. *Дзеркало тижня*. 2016. 29 жовтня. URL: http://gazeta.dt.ua/ energy_market/energetichna-diplomatiya-ne-dozvoliti-sebe-obiyti-.html

12. Кияниця Л. Л. Конфліктогенність міждержавних відносин на Близькому Сході після Арабської весни: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2017. Вип. 1-2. С. 43-48. URL: http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2017/1-2/8.pdf

13. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Пер. с англ. Н. Коваль. Київ : Наш формат. 2017. 320 с.

14. Коппель, О. А., Пархомчук О. С. Вплив реконфігурації близькосхідної підсистеми на міжнародні відносини (безпековий аспект). *Східний світ*. 2024. № 1. С. 119–13. URL: https://doi.org/10.15407/orientw2024.01.119

15. Коппель О., Пархомчук О. Геополітична роль монархій Аравійського півострова у XXI столітті: виклики та перспективи для України. *Східний світ.* 2025. № 3. URL: https://doi.org/10.15407/orientw2025.03.133

16. Коппель О.А., Пархомчук А.Д. Геостратегічна трансформація Близького Сходу крізь призму інтересів України. *Регіональні студії.* 2019. № 17. С. 61-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regst_2019_17_14

17. Кравчук Н., Бадюк Х. Геополітичні та геоекономічні наслідки сучасних міжнародних збройних конфліктів. Вісник економіки. 2023. Вип. 4. С. 52–66. DOI: https://doi.org/10.35774/

18. Краснюк, І. В. Наслідки «Арабської весни» в політиці Близького Сходу. *Науковий вісник Дипломатичної академії України.* 2016. Вип. 23. С. 148-154. URL: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23(2)__22.

19. Лимар В. 2024. Концептуальні моделі тристоронньої енергетичної дипломатії. *Політичне життя*. (Груд 2024), 78-87. DOI: https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.4.10.

20. Літвін Л.А. Сучасні геополітичні концепції: висновки для України. *Політичне життя*. 2019. Грудень С. 109-115. DOI: https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.4.15

21. Мовчан В., Кропова А. Оцінка впливу лібералізації режиму торгівлі між Україною та Саудівською Аравією. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. 2023. http://www.ier.com.ua/files/ Projects/2024/FTA/Report_FTA%20Saudi%20Arabia_2023.pdf

22. Нафта за кордон, зелена енергія для себе. Як Саудівська Аравія планує перебудувати свій енергетичний сектор. *Forbes Ukraine*. 2022. 23 листопада URL: https://forbes.ua/svit/nafta-za-kordon-zelena-energiya-dlya-sebe-yak-saudivska-araviya-planue-perebuduvati-sviy-energetichniy-sektor-rozbir-ft-23112022-9957

23. Нафтовий картель: Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК). *Intent*. 2023. 23 грудня. URL: https://intent.press/publications/world/2023/ naftovij-kartel-organizaciya-krayin-eksporteriv-nafti-opek/

24. Нафтогазова "паралельна реальність" 2025-го: нафта, газ та пальне вирішать долю України, РФ та світу. *УНІАН.* 2024. 23 грудня. URL: https://www.unian.ua/economics/energetics/naftogazova-paralelna-realnist-2025-go-nafta-gaz-ta-palne-virishat-dolyu-ukrajini-rf-ta-svitu-12859410.html

25. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external

26. Ніконенко У. Роль країн Близького Сходу у формуванні світових цін на нафту. *Наукові записки УАД. Серія: Економічні науки. 2015.* № 1. 23-31. URL: https://nz.uad.lviv.ua/media/2-51/19.pdf

27. Оцінка обсягів прямих іноземних інвестицій, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round tripping) за 2010 – 2025 роки. *Національний банк України.* URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_tripping_ICL-DFS_pr.pdf?v=18

28. Пашков В., Мищенко В. Близький схід на перетині геополітичних інтересів великих держав. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 1 (9). 2021. С. 18-33. URL: https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/167

29. Саган Г. В. Аналіз і моделювання суспілі ітичних процесів у регіонах світу (арабські країни): навч. посіб. Для студентів закладів вищої освіти денної, заочної та дистанційної форм навчання. К. Київ. ник ля студентів закладів вищої ційної форм навчання. — К. : Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. 2023. 176 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44502/

30. Стрільчук, Л. Близький Схід у системі геополітичних координат: виклики та загрози. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Історичні науки.* 2019. № 7. С. 97-103. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d0139749-94fd-4ec4-b357-28514dd3dde2/content

31. Хома Н.Л. Енергетична геополітика: трансформація в контексті нових викликів. *Науковий журнал «Політикус».* 2023. Випуск 5. С. 167-173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2023_5_28

32. Чи здатен ісламський світ стати складовою сучасної цивілізації?. День. 12 січня. 2026. URL: https://day.kyiv.ua/article/den-planety/chy-zdaten-islamskyy-svit-staty-skladovoyu-suchasnoyi-tsyvilizatsiyi

33. Чому Саудівська Аравія стала місцем переговорів про мир. *BBC Україна.* 2025. 26 березня. URL: https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/mirni-peregovori-v-saudivskiy-araviji-shcho-obgovoryuyut-ukrajina-ssha-ta-rosiya-50501059.html

34. Швед В. Сучасна геополітика Близького Сходу у контексті змін світового порядку. *Історичні і політологічні дослідження*. 2019. № 1 (64). С. 55-59. DOI: https://doi.org/10.31558/2079-1828.2019.1.7

35. Широкова О. Україна та Близький Схід: бізнес та правові орієнтири для інвесторів. Економічна правда. 24 вересня 2025. URL: https://epravda.com.ua/svit/ukrajina-ta-blizkiy-shid-biznes-ta-pravovi-oriyentiri-dlya-investoriv-811968/

36. Шлях Саудівської Аравії до енергетичного переходу: Спільна та технологічна подорож. *Energy bases*. 2024. 25 березня. URL: https://energybases.com/uk/blog/saudi-arabia-energy-transition-path/

37. Якубович М. Арабський світ: Магічна культура чи втрачена цивілізація? Український тиждень. 8 Червня 2017. URL: https://tyzhden.ua/arabskyj-svit-mahichna-kultura-chy-vtrachena-tsyvilizatsiia/

38. Aminjonov F. Navigating the Gulf States' Energy Strategies. *per Concordiam.* 2025. Feb 19. URL: https://perconcordiam.com/energy-and-geopolitics/

39. Changing the Paradigm of Energy Geopolitics. Security, Resources and Pathways in Light of Global Challenges / J. Simoes, F. J. Leandro, E. C. de Sousa, R. Oberoi (Eds.). Bern: Peter Lang, 2023. 510 p. URL: https://www.peterlang.com/document/1298592

40. Geopolitics of the Energy Transition: Critical Materials. Abu Dhabi: International Renewable Energy Agency, 2023. 18 p. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2023/Jul/IRENA_Geopolitics_energy_transition_critical_materials_2023.pdf

41. Hryniewiecki R Dyplomacja energetyczna-midzy teoria a praktyka Prace Naukowe Uniwersytety Ekonomicznego we Wtoclawiu. 2013. № 3. Т.1. С. 298-307. URL: http://www.academia.edu/5069439/Dyplomacja_ energetyczna-_pomiedzy_teoria_a_praktyka

42. Nasser Saidi, Aathira Prasad. A Mercantil Middle East. 2023. September. URL: https://meetings.imf.org/en/IMF/Home/Publications/fandd/issues/2023/09/ a-mercantile-middle-east-nasser-saidi-aathira-prasad

43. Riyadh Metro Partially Opens in Bid to Ease City's Traffic Jams. *Bloomberg.* 2024. 1 грудня. URL: p.https://www.bloomberg.com/news/articles/ 2024-12-01/riyadh-metro-partially-opens-in-bid-to-ease-city-s-traffic-jams?utm_ campaign=bn&utm_medium=distro&utm_source=yahooUS

44. Saudis Slash Oil Prices до Asia After Surprise Output Hik. *Bloomberg*. 2025. 6 April. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-04-06/saudis-slash-oil-prices-for-asia-days-after-surprise-output-hike

45. Skalamera M. The Geopolitics of Energy after the Invasion of Ukraine. *The Washington Quarterly.* 2023. Vol. 46 (1). P. 7-24. URL: https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0163660X.2023.2190632

ДОДАТКИ

Додаток А

Сальдо торгівлі послугами між Україною та країнами арабського світу, тис. дол. США

	Сальдо	Сальдо	Сальдо	Сальдо	Сальдо
Країна контрагент	2020	2021	2022	2023	2024
Бахрейн	-	438,7	355,9	146,9	415,2
Катар	2992,4	49,4	1207,9	-442,3	-234
Кувейт	289,9	656,2	187,9	365,6	-6,4
Об'єднані Арабські Емірати	253804,8	270999,4	55057,4	81395,1	120349,8
Оман	376,7	332	-36	-41,9	129,9
Саудівська Аравія	5795	7145,3	3821,9	642,1	1730,7
Всього	**263352,1**	**279621**	**60595**	**82065,5**	**122385,2**
Держава Палестина	1174,5	748,4	1213,7	1656	1527,5
Ємен	442,1	838,9	385,1	242,5	165,6
Ірак	2812				
Йорданія	3368,8	1661,9	267,8	-220,1	-1360,4
Ліван	2181,7	4740,3	1593	1035,8	794,1
Сирійська Арабська Республіка	1491,6	1921,5	880,5	590,4	297,7
Всього Близький Схід	**274822,8**	**289532**	**64935,1**	**85370,1**	**123809,7**
Алжир	10876,8	7657,9	7933	7832,2	7135,7
Лівія	225,7	1629,4	1959,7	1954,6	276,3
Мавританія	547,8	872,1	113,3	45,5	0
Марокко	20322,2	20948	11813,6	8767,5	5090,3
Туніс	1728,2	1872,5	1719,1	136,2	-786,5
Всього по країнах Магрибу	**33700,7**	**32979,9**	**23538,7**	**18736**	**11715,8**
Джибуті	3,6	0	0	0	0
Єгипет	-38311,1	-85864,6	-12769,5	-22325,7	-69920,4
Комори	1155,6	1476,4	840,6	2041,9	1294,9
Сомалі	135,8	200,4	125,5	106,8	38,2
Судан	1129,2	794,9	411	295,6	127
Всього арабські країни Африки	-2186,2	-50413	12146,3	-1145,4	-56744,5
Всього арабські країни – члени ЛАД	**272636,6**	**239119**	**77081,4**	**84224,7**	**67065,2**
Усього по Україні	5670632,1	4744611	3353193	3409441	2337872

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].

Додаток Б

Обсяги зовнішньої торгівлі послугами з країнами арабського світу, тис. дол.США

Країна контрагент	Експорт 2020	Експорт 2021	Експорт 2022	Експорт 2023	Експорт 2024	імпорт 2020	імпорт 2021	імпорт 2022	імпорт 2023	імпорт 2024
Бахрейн	93,3	438,7	355,9	429	415,2				282,1	
Катар	5034,8	6946,6	1639,5	535,8	580,4	2042,4	6897,2	431,6	978,1	814,4
Кувейт	667,2	1095,3	491,7	673,6	223,8	377,3	439,1	303,8	308	230,2
Об'єднані Арабські Емірати	331497,9	402364,6	114412,9	158677,3	187380,7	77693,1	131365,2	59355,5	77282,2	67030,9
Оман	396,8	403,9	8,8	12,4	190,7	20,1	71,9	44,8	54,3	60,8
Саудівська Аравія	6267,2	11396,9	4638,3	1272,4	2313,2	472,2	4251,6	816,4	630,3	582,5
Перська всього	**343957,2**	**422646**	**121547,1**	**161600,5**	**191104**	**80605,1**	**143025**	**60952,1**	**79535**	**68718,8**
Частка в ЛАД,%	*78,6*	*75,1*	*68,3*	*68,4*	*77,2*	*48,9*	*44,1*	*66,8*	*41,6*	*41,6*
Всього Близький Схід	**363926,1**	**437322,3**	**140745,3**	**209270,5**	**230013**	**89103,3**	**148426,1**	**66155,2**	**163185,6**	**90801,6**
Частка в ЛАД,%	*83,2*	*77,7*	*79,1*	*88,6*	*92,9*	*54,1*	*45,7*	*72,5*	*85,3*	*55,0*
Алжир	12426,8	8739,5	10787,1	8142,1	7440,7	1550	1081,6	2854,1	309,9	305
Лівія	853,4	2046,1	1959,7	1967,1	276,3	627,7	416,7		12,5	
Мавританія	547,8	872,1	113,3	45,5		0	0	0	0	0
Марокко	20632,5	21671,6	12471,1	9471,7	5928,3	310,3	723,6	657,5	704,2	838
Туніс	1996,7	3024,2	2355,1	872,5	426,4	268,5	1151,7	636	736,3	1212,9
Всього країни Магрибу	**36457,2**	**36353,5**	**27686,3**	**20498,9**	**14071,7**	**2756,5**	**3373,6**	**4147,6**	**1762,9**	**2355,9**
Джибуті	3,6					0	0	0	0	0
Єгипет	34527	86812,7	8228,9	4074,5	1989,2	72838,1	172677,3	20998,4	26400,2	71909,6
Комори	1155,6	1476,4	840,6	2041,9	1294,9					
Сомалі	135,8	200,4	125,5	106,8	38,2					
Судан	1148,6	801,3	413,8	295,6	127	19,4	6,4	2,8		
Всього арабські країни Африки	73427,8	125644,3	37295,1	27017,7	17521	75614	176057,3	25148,8	28163,1	74265,5
Всього експорт до ЛАД	**437353,9**	**562966,6**	**178040,4**	**236288,2**	**247534**	**164717,3**	**324483,4**	**91304**	**191348,7**	**165067,1**
Усього експорт України	11547174	12785588	10224562	10098902	10546646	5876542	8040976	6871369	6689460	8208774
Частка країн ЛАД в загальному експорті України, %	3,8	4,4	1,7	2,3	2,3	2,8	4,0	1,3	2,9	2,0

Джерело: сформовано автором на основі даних [25].